

Közgazdasági- és Regionális Tudományok Intézete
Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar

MŰHELYTANULMÁNYOK

**Felsőoktatás-politika és állami finanszírozás:
a 2007. évi felvételi tanulságai a
gazdaságtudományi alapképzésben**

Schepp Zoltán – Szabó Zoltán

2008/3

2008. március

Szerkesztőbizottság:

Barancsik János

Buday-Sántha Attila

Szabó Zoltán

Varga Attila (elnök)

A PTE KTK Közgazdasági és Regionális Tudományok Intézete (KRTI) műhelytanulmány sorozatát (kapcsolódva a KRTI szemináriumokhoz) az Intézetben folyó közgazdaságtudományi kutatómunka ápolása céljából gondozza. A tanulmány, melyet a Tisztelt Olvasó a kezében tart, kivételt képez ebben a tekintetben, hiszen Schepp Zoltán és Szabó Zoltán részletes elemzései az oktatáspolitikai területére vonatkoznak. A közléssel az Intézet azokra a veszélyes következményekre kívánja felhívni a figyelmet, melyeket a 2007-ben bevezetett felvételi rendszer gyakorolhat a közgazdasági felsőoktatásra.

A Szerkesztőség

**Felsőoktatás-politika és állami finanszírozás:
a 2007. évi felvételi tanulságai a
gazdaságtudományi alapképzésben ***

Schepp Zoltán – Szabó Zoltán

Közgazdasági és Regionális Tudományok Intézete
Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar
Pécs, Rákóczi 80, H-7622, Hungary

Tel: (36) 72- 501-599/3348

E-mail: schepp@ktk.pte.hu

szaboz@ktk.pte.hu

Web:<http://www.krti.ktk.pte.hu/index.php?p=contents&cid=26>

<http://www.krti.ktk.pte.hu/index.php?p=contents&cid=28>

2008. március

Kivonat

A gazdaságtudományi képzés a 2007. évi felsőoktatási felvételi eljárás egyik nagy vesztese. Az állami finanszírozású alapképzési helyek számának drasztikus csökkenése mellett a kormányzati felsőoktatási politika határozott preferenciákat érvényesít a képzési terület belső arányainak, azaz az egyes gazdaságtudományi szakok létszámkeretének meghatározása során is. Tanulmányunk célja az ennek nyomán kialakuló létszámstruktúra belső arányainak, egyes szakokra és intézményekre gyakorolt hatásainak vizsgálata, előtérbe helyezve a közgazdasági szakok, ezen belül az *alkalmazott közgazdaságtan* szak (és az általunk kiemelt szempontok többségében hasonlóan viselkedő *gazdaságelemző* szak) megítélésünk szerint nyugtalanító fejleményeinek tárgyalását. Hangsúlyosan rámutatunk a közgazdasági képzési ág nemzetközi összehasonlításban rendkívül alacsony részarányára a teljes hazai felsőoktatáson belül. Munkánkban külön foglalkozunk a nem-állami intézményeknek az állami finanszírozású gazdasági felsőoktatásban betöltött ellentmondásos szerepével, és kvantitatív eredményeket közlünk az oktatáspolitikai létszámkeret-meghatározó döntéseinek a következő év hallgatói keresletét befolyásoló szerepéről is.

* Köszönettel tartozunk a KRTI 2007. november 28-i szemináriuma résztvevőinek – köztük is elsősorban Ulbert József docens úrnak, a felkért opponensnek – hogy számos hasznos észrevétellel segítették munkánkat. Köszönjük Varga Attilának, a KRTI igazgatójának, hogy fontos érvekkel is folyamatosan motivált minket. Külön köszönet illeti Zalai Ernő akademikust, aki kulcsfontosságú szempontokra irányította rá a figyelmünket. Végül, de nem utolsósorban hálával tartozunk tanulmány elkészítéséhez nélkülözhetetlen segítséget nyújtó Kovács Nórának, a PTE KTK Gazdálkodástani Doktori Iskolájának másodéves PhD hallgatójának, aki a primer adatokat összegyűjtötte, és az elsődleges adatrendezés nagy türelmet igénylő munkáját magára vállalta.

Schepp Zoltán, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdasági és Regionális Tudományok Intézete docense, e-mail: schepp@ktk.pte.hu

Szabó Zoltán a Pécsi Tudományegyetem Közgazdasági és Regionális Tudományok Intézete docense, e-mail: szaboz@ktk.pte.hu

Az eredmények összefoglalása

Tanulmányunk nem titkolt célja, hogy segítse az összehangolt nyomásgyakorláshoz szükséges közös platform kialakítását azon intézmények és döntéshozók esetében, akik a közgazdasági (Economics) képzési ág jövőbeni egészséges fejlődésében érdekeltek. Ezért egy rövid, vezetői összefoglalóban is felsorakoztatjuk azt – a továbbiakban a tények részletes vizsgálatával alátámasztásra kerülő – érvrendszert, melyet a pozíciók védelmére felhasználhatónak véliünk.

A 2007-ben bevezetett új alapképzési felvételi rendszerben az egyes képzési helyek állami finanszírozású hallgatói létszáma a következő tényezők interakciójában alakul ki:

- (a) a *keresleti oldal*, azaz a jelentkezők pontszáma és kinyilvánított preferenciái;
- (b) a *kínálati oldal*, azaz az egyes képzőhelyek döntése egyrészt az indítani kívánt szakokról, másrészt az állam által évente tételesen meghatározott maximális hallgatói kapacitásának megosztási irányszámairól saját képzési kínálatán belül;
- (c) az *állami szabályozás*, azaz az állami finanszírozású hallgatói helyek képzési területek, valamint ezen belül egyes szakok közti arányainak kialakítása.

A 2007-ben a legnagyobb abszolút veszteségeket az államilag finanszírozott felvettek száma tekintetében a gazdasági képzési terület szenvedte el. A közel 2800 fős létszámcsökkentés sokkal nagyobb, mint a súlyos és tartós munkapiaci túlkínálattal szembesülő képzési területeken (pl. bölcsész, pedagógus, társadalomtudományi) végbement restriktív.

A gazdasági képzési területen végrehajtott korrekció belső struktúrájának, az egyes gazdasági szakok országos keretlétszámainak kialakítása ellentmondásos módon ment végbe. Miközben az üzleti képzési ágon nyomokban felfedezhető egyfajta normatív, a kereslet-semlegesség irányába mutató elv az intézményi szintű határpontszámok hozzávetőleges kiegyenlítődése formájában, aközben a közgazdasági képzési ágon egészen kirívó eltéréseket is akceptál az oktatási kormányzat. A közgazdasági képzési ághoz tartozó *gazdaságelemzés* és *alkalmazott közgazdaságtan* alapszakokon rendkívül magas határpontszámok, és az utóbbi szak esetében érthetetlenül alacsony felvételi arány tapasztalható, ugyanakkor a *közszolgálati* alapszak hasonló mutatói – a gazdasági képzési terület egészét szemlélve is – a másik végletet jelentik. A minőség fejlesztésének érvét mind inkább előtérbe helyező kormányzati kommunikáció fényében rendkívül disszonáns, hogy a diszkriminatív keretallokáció pontosan azokat az intézményeket sújtja, amelyek a független sajtóorgánumok által publikált ágazati képzési rangsoroknak folyamatosan a legelején találhatók. Ugyanakkor a

fenntarthatóság szempontját szemlélve már 2-3 év távlatában is veszélybe kerülhet e képzőhelyek léte a *gazdaságelemzés* és az *alkalmazott közgazdaságtan* alapszakokon megdöbbenően alacsonyra kalibrált állami finanszírozású hallgatói létszámok révén.

A közgazdasági képzési ágon belül feltárt disszonanciák egyetlen logikus magyarázata, hogy a szak-szintű keretallokáció horgonyát a 2006-os, még egyedi intézményi alkukon alapuló létszámelosztás adta, és az oktatási kormányzat csak túl óvatos – ezért bizonyos értelemben *kontraszelektív!* – lépéseket tett az egyes szakok kereslet-semlegesebb kezelése irányába.

A 2006-os induló pozíciók más tekintetben is súlyos torzulásokat idéztek elő. A közgazdasági és az üzleti képzési ágak, illetve szakok ezt megelőzően nem voltak világosan elkülönítve hazánkban. A szétválasztás során az üzleti képzési ág – figyelembe véve a korábbi évek túlképzését is – nagyjából a nemzetközi standardoknak megfelelő méretűre lett kalibrálva a teljes hazai felsőoktatáson belül.

A közgazdasági képzési ágba integrált három szakra felvett hallgatók részaránya azonban messze alulmúlja a nemzetközileg szokásos arányokat. A hazai felsőoktatás-politikában sok tekintetben mintának vett angolszász országok (USA, Egyesült Királyság) és Németország megfelelő, szak-szintű adatait szemlélve kiderül, hogy a közgazdasági (economics) képzésben részesülő hallgatók részaránya a teljes felsőoktatási palettára vetítve minimum duplája, egy reálisabb szemléletben 4-5-szöröse a hazainak (noha utóbbiba természetesen a *közszolgálati* szakot is beleszámítottuk). Nehéz volna bármely olyan nemzeti sajátosságot nevesíteni, amely ezt az óriási eltérést megindokolhatná. A *gazdaságelemzés* és az *alkalmazott közgazdaságtan* alapszakokon tapasztalható kiemelkedően magas felvételi ponthatárok is sokkal inkább a létszámkeretek, mintsem a hallgatói kereslet szűkösségét jelzik.

A gazdaságtudományok képzési területén a legintenzívebb a nem-állami fenntartású intézmények jelenléte a kínálati oldalon. Az állami finanszírozású alapképzési hallgatói helyek 11,5%-ának (2007-ben 703 fő) allokálása magán vagy alapítványi fenntartású főiskolákra történt. A nem állami intézmények részaránya ráadásul növekvő, mert noha a jelentkezők száma nagyobb mértékben esett vissza náluk, mint az állami felsőoktatási intézmények esetében, de a felvettek száma már kevésbé dinamikus csökkenést mutat. További sajátossága a nem-állami intézményi körnek, hogy a felvettek számával súlyozott határpontszámok és az egyes képzőhelyekre jutó átlagos szaklétszámok is jóval alacsonyabbak, mint az állami intézményeknél. E jelenségekre együttesen két okot találtunk. Egyrészt a nem-állami intézmények tudatosan emelik be szakportfóliójukba azokat a szakokat, melyekben az állami intézmények kínálata

viszonylag szűkösebb. Másrészt – és nyilvánvalóan ez a fontosabb – az állami fenntartású intézményeknek a felvételi létszámokban és pontokban is visszaköszönő minőségi differenciáltsága biztosít életteret számukra. A nem-állami intézmények masszív jelenlétét a náluk is kevésbé keresett, kevesebbre értékelt állami intézmények garantálják.

Munkánkban a felvételi mechanizmus egy fontos dinamikus aspektusát is szemügyre vettük. A gazdasági szakok 2006 és 2007 közti képzőhely szintű keresztmetszeti adataiból, valamint a 11 nagy hallgatói létszámú tudományterület 2001 és 2007 közti paneladataiból kiindulva kimutatható, hogy a jelentkezői kereslet struktúráját pozitív visszacsatolások is befolyásolják: a jelentkezők hajlamosak azokat a szakokat, intézményeket és tudományterületeket választani, ahol a megelőző évben a felvettek aránya az elsőhelyes jelentkezőkhöz képest magasabb volt. A jelentkezők tehát a „kisebb ellenállást” keresik. Ez jó hír a képzési területek hallgatói létszámának jövőbeni változását differenciált célokkal megközelítő oktatáspolitiká számára. Jogos lehet a remény, hogy a potenciális jelentkezők megértik a képzési területenként 2007-ben markánsan eltérően változó államilag finanszírozott létszámkeret üzenetét. *De hasonlóan fontos és hatékony eszköz lehet az államilag támogatott létszámkeretek módosítása akkor is, ha az oktatáspolitiká korábbi téves döntéseit kívánja korrigálni.* A közgazdasági képzési ágon hasonló korrekció több – már felsorolt – okból is elkerülhetetlennek látszik.

A diszkrecionális „finomhangolás” keretében végrehajtott korrekciós lépéseknél is fontosabb lenne perspektivikus szemléletben, hogy az államilag finanszírozott hallgatói helyek szakok közti allokációja a jövőben eleve világosan kommunikált normatív elvek mentén történjen. Erre kiválóan alkalmas lehet a Rektori Konferencia javaslata, nevezetesen hogy a jövőben az egyes képzési területen belül valamennyi szakra történjen meg az intézményi határpontok kiegyenlítődése a meghirdetett kapacitáshatárokig. 2007-ben ez még a közgazdasági képzési ágon belül sem valósult meg. *A kommunikált kormányzati célokkal ellentétes hatást indukáló diszkrecionális, szakszintű keretszám-allokációs döntések viszont nehéz helyzetbe hoztak egyes diszciplínákat, az azokat hosszú ideje színvonalasan művelő intézményeket, és főleg azokat a fiatal jelentkezőket, akik magas felvételi pontszámmal érkeve bíztak benne, hogy felvételiük valóban csakis teljesítményükön és jelentkezésük realitásán múlik.*

Felsőoktatás-politika és állami finanszírozás: a 2007. évi felvételi tanulságai a gazdaságtudományi alapképzésben

1. Bevezetés

Az államháztartási deficit mértéke, a diplomás munkanélküliség alakulása és a hazai felsőoktatás helyenként abszurd sajátosságai együttes következményeként a kormány 2007-ben jelentős mértékben csökkentette az állami finanszírozású alapképzési helyek számát és új szempontokat határozott meg a szóban forgó létszámkeret képzési területek közötti elosztására. Az államilag finanszírozott alapképzési keretszám hagyományos, intézményközpontú alkumechanizmusa helyett bevezetésre került egy új, a hallgatói preferenciákon alapuló allokációs modell, melynek peremfeltételeit az egyes képzési területekre és a szakokra vonatkozó kormányzati preferenciák határozzák meg.

A fordulat nagy vesztese a gazdaságtudományi képzési terület, ahol az állami finanszírozású alapképzési helyek száma a 2006-os 8.883 főről 2007-ben 6.108 főre csökkent. Az új felvételi rendszer következményeként az állami finanszírozású hallgatólétszám allokációjában felerősödik az *intézmények közötti differenciálódás* folyamata. Mivel az egyes képzési területek *közötti* arányok mellett a kormányzati döntések függvénye az egyes képzési területeken *belüli*, képzési ágak és szakok közötti arányok kialakulása is, nem feledkezhetünk meg a *szakok közötti differenciálódás* elkerülhetetlen következményeiről sem.

A jelzett szándékok, döntések és tendenciák ismeretében kirajzolódni látszik a hazai felsőoktatás-politika *célrendszer*e: (a) az állami finanszírozású képzési helyek számának csökkentése; (b) az állami finanszírozású képzési helyek képzési területek közötti arányainak megváltoztatása; (c) az állami finanszírozású alapképzési helyekre vonatkozó felvételi preferenciák és pontszámok alapján történő intézményi differenciálódás elősegítése; (d) a képzési területek között kialakított arányok egyfajta finomhangolása az egyes szakok közötti arányok meghatározásával.

Jelen tanulmány elkészítésének közvetlen kiváltó oka az államilag finanszírozott hallgatói helyek gazdaságtudományi képzési területen belül 2007-ben megvalósult allokációjának eredménye. Úgy gondoljuk, hogy a hallgatói keretszám szakok és intézmények közötti felosztása néhány lényeges ponton olyan eredményre vezetett, ami ellentétes a kormányzat által képviselni szándékozott felsőoktatási célokkal.

Célok és eredmények esetenként disszonáns viszonya megítélésünk szerint részben az alkalmazott eszközrendszer, jelesül a gazdaságtudományi képzési terület belső, képzési ágak és szakok közötti arányait is meghatározó

kormányzati szabályozás következménye. Ennek alátámasztása érdekében célunk a gazdaságtudományi képzési területen belül, a közgazdasági és üzleti *képzési ágai közötti*, illetve a közgazdasági képzési ágon *belül*, az *alkalmazott közgazdaságtan*, a *gazdaságelemző* és a *közszolgálati* alapképzési szakok közötti allokáció mechanizmusának elemzése, azaz (a) egyszerű, jól áttekinthető struktúrában történő *áttekintés* a 2006-os és 2007-es felvételi eredményeiről¹; (b) az üzleti és a közgazdasági képzési ágak, ezen belül pedig az egyes közgazdasági szakok közötti allokáció figyelmet érdemlő jellemzőinek és egyes következményeinek feltárása; (c) a közgazdasági képzési ág egészének a teljes hazai felsőoktatáson belüli súlyos alulreprezentáltságát jelző nemzetközi összevetések bemutatása (d) a nem-állami felsőoktatási intézmények állami finanszírozású hallgatói helyekből történő részesedésének vizsgálata; (e) a keresleti oldal irányába mutató visszacsatolások kétféle úton, a képzési területek paneladatai, illetve a közgazdasági alapszakok intézményi szintű adatai alapján történő vizsgálata.

2. A kormányzati retorika és a felsőoktatás

A kormányzati felsőoktatási koncepció aktuálisan éppen hangsúlyosnak gondolt összetevői, a felsőoktatási reform már megvalósított, vagy folyamatban levő, illetve éppen tervezett lépései az utóbbi néhány évben – az oktatáspolitikai, ezen belül főleg a felsőoktatás-politika vonatkozó anyagai mellett - integráns részét képezik a kormányzati gazdaságpolitika összefoglaló dokumentumainak is. Ezen anyagok teljes körű áttekintésére nem lévén módunk, célunk jelen esetben mindössze néhány fontosabb kormánydokumentum kapcsolódó retorikai fordulatainak felidézése.

¹ A nagyszámú kérdés megválaszolásához az Országos Felsőoktatási Információs Központ (OFIK) nyilvános, a www.felvi.hu honlapon keresztül mindenki számára elérhető adatbázisára támaszkodva keresünk válaszokat. Bár az adatbázis igen gazdag, számos információt nem tartalmaz: (a) A keresleti oldallal kapcsolatban intézmény/szak szintre lebontva áll rendelkezésre az összes, az első helyes és az államilag finanszírozott képzésre jelentkező hallgatók létszáma. Az állami finanszírozású képzésekre jelentkezők számát az OFIK csak az összes jelentkezők vonatkozásában közli, az első helyes jelentkezők vonatkozásában nem. Nem érhető el a jelentkezők preferenciarendezései, azaz például a második, harmadik vagy negyedik helyen való jelentkezések száma az első helyes jelentkezőkön felüli jelentkezők között. (b) Valamely intézmény teljes, az egyes szakok között felosztható kapacitását pontosan csak az érintett intézmény és az Oktatási és Kulturális Minisztérium (a továbbiakban OKM) ismeri. (c) Nem ismert az egyes képzési területek, ezeken belül az egyes képzési ágak és szakok keretszámainak meghatározása során érvényesített szempontrendszer. (d) Az OFIK-adatbázis sokféle szűrési feltétellel lekérhető, a számunkra legfontosabb, szakok szerinti lekérdezésre (vagyis annak megismerésére, hogy egy konkrét szakon a különböző intézményekben milyen eredménnyel zárult a felvételi eljárás) azonban nincs lehetőség, vagyis az adatbázist lényegében az intézményenkénti szűrés adataiból kiindulva, az elemi adatok szintjéről kellett fel/visszaépítenünk.

A 2006-ban meghirdetett *4 éves kormányprogram* érdemi változásokat ígért a hazai felsőoktatás rendszerében. „Az elkövetkező évek a felsőoktatási reform megvalósításának évei lesznek. A bolognai rendszerű képzés bevezetésével 2006 szeptemberétől a teljes alapképzés új szakrendszer szerint indul, és a 2007. tanévtől folyamatosan meghirdetésre kerülnek a mesterszakok. Néhány év elteltével már a magyar egyetemekről, főiskolákról kikerülő diplomája is Európa bármely pontján megszerzett oklevéllel azonos értékűvé válik. Annak érdekében azonban, hogy a diploma valóban olyan tudást is jelentsen, amire a gazdaságnak és a társadalomnak szüksége van, a pályakezdő diplomások tudása találkozzon a piac, a fejlesztő-fejlődő magyar gazdaság és közszolgálat igényeivel, az elkövetkező években további jelentős változásokra van szükség.”²

A *felsőoktatási reform* megszokott fordulata mellett a kormányzati retorika mindinkább hangsúlyos elemeként megjelenik a *munkaerőpiac elvárásaihoz igazodó felsőoktatás* kialakításának szándéka, a megvalósítás eszközeként pedig az államilag finanszírozott képzések *bemeneti szabályozása*, a felvehető hallgatók *számának és struktúrájának* közvetlen meghatározása. „A felsőoktatás kapacitását, a képzés szerkezetét, a megszerzett tudással szembeni követelményeket szorosabban kötjük a globalizálódó munkaerőpiac igényeihez és követelményeihez, és fejlesztjük a gyakorlati képzés feltételeit. A finanszírozott létszám meghatározásába bevonjuk a foglalkoztatók, a munkaerőpiac szereplőit. Az államilag finanszírozott létszám keretei között növeljük a műszaki és természettudományos szakokra felvehető létszámát.”³

A 2006. decemberi, aktualizált *konvergencia programban* összekapcsolódik az *államháztartás* és a felsőoktatási *képzési struktúra* korrekciójának szándéka. „2007-ben 2006-hoz képest 6 ezer fővel kevesebb, 56 ezer finanszírozott hallgató léphet be a felsőoktatásba. E létszámváltozáson belül a munkaerőpiac igényeinek figyelembevételével a jogász, a bölcsész, a pedagógus és a közgazdász keretszám jelentősen csökken, ugyanakkor a természettudományi, informatikai, műszaki keretszám nő.” A felsőoktatási reformretorika integráns részeként megjelenik az intézményi szintű alkumechanizmusokat felváltani hivatott normatív szabályozás: „... az államilag finanszírozott keretszámok elosztása új allokációs mechanizmus szerint történik 2007-től. Megszűnik az intézményi keretszám-meghatározás, a Kormány csak a szakterületi keretszámokról dönt.”⁴

² Új Magyarország. Szabadság és szolidaritás. A Magyar Köztársaság Kormányának programja a sikeres, modern és igazságos Magyarországért 2006-2010, 26. oldal.

³ Uo.

⁴ Magyarország aktualizált konvergencia Programja 2006 – 2010. 2006. december, 38. oldal.

A kormány első éves munkájáról szóló *beszámoló* (2007. június 9.) az államilag finanszírozott képzés 2007-ben meghatározott felvételi keretszámairól, az összlétszám és a belső arányok változásairól a *minőségi felsőoktatás* megvalósítását célzó felsőoktatási reform részeként fogalmaz: „2007-ben már új szabályok határozzák meg az államilag finanszírozott képzésre felvehető számát, szakirányát és a felsőoktatási intézmények közötti elosztását. A felsőoktatásban részt vevők hatalmas mennyiségi növekedését követően – másfél évtized alatt a hallgatók száma megnégyszereződött, a felvételi keretszámok évről évre emelkedtek, miközben az érettségizettek száma csökkent – új kiszámítható szabály rögzíti az adott évben államilag támogatott képzésre felvehető létszámát. A jövőben az államilag támogatott helyek száma az adott évben érettségizők 68%-a. Ez azt jelenti, hogy 2007-ben 56 ezer hallgató vehető fel államilag támogatott képzésre, az előző évi 62 ezer helyett. A társadalom és a gazdaság igényeinek megfelelően módosult a felvehető szakirányok szerinti megoszlása. A természettudományos, informatikai és műszaki képzésre felvehető száma emelkedik, míg a jogász-, bölcsész-, pedagógus-, közgazdászok képzés keretszáma csökken.”⁵

A kormányzati *kommunikációban* világosan megfogalmazásra kerül az állami finanszírozás új, normatív rendszere. A kormányzat feladata a fent hivatkozott normatív szabály alapján meghatározódó államilag finanszírozott hallgatói összlétszám képzési területek *közötti*, a munkaerőpiac bővebben nem részletezett elvárásainak megfelelő arányainak meghatározása. A keretszám intézmények közötti elosztását meghatározó allokációs mechanizmus alapja a hallgatói preferenciákban megfogalmazódó kvázi-piaci értékítélet.

A kormányzati kommunikáció és egyben a kormányzati gyakorlat *nyilvánvaló hiányossága*, hogy elmarad a munkaerőpiac elvárásaihoz igazodó képzési struktúra meghatározódásának, normatív szabályainak rögzítése. Mint ismeretes, a kormányzati *szabályozás gyakorlata* a képzési területek keretszámainak megállapításán túlmenően mélyebben, az egyes *szakok* szintjéig is meghatározza a felvételi keretszámokat.⁶ Ennek keretében születik meg például a döntés a) a gazdaságtudományi képzési terület *belső* arányairól, azaz a két képzési ág, a *közgazdasági* és az *üzleti* képzések közötti *felosztásáról*; b) az egyes képzési ágak *belső* arányairól, azaz a különböző alapképzési *szakok* részesedésének mértékéről.

⁵ Beszámoló a kormány egyéves munkájáról. 2007. június 9., 49. oldal.

⁶ Az idézett kormányzati dokumentumok helyenként következtelen megfogalmazása miatt rögzítenünk kell, hogy a vonatkozó jogszabályban (289/2005. (XII. 22.) Korm. rendelet) *képzési terület, képzési ág és (alapképzési) szak* szerepel, vagyis a továbbiakban a *gazdaságtudományok* képzési területének *közgazdasági és üzleti* képzési ágairól, valamint az ezen képzési ágakon belüli *alapképzési szakokról* esik majd szó.

3. A közgazdasági képzési ág és a közgazdasági alapképzési szakok 2007. évi felvételi eredményeinek tanulságai

A 2007-ben bevezetett új felvételi rendszer értelmében az egyes szakokon és az egyes képzési helyeken az állami finanszírozású hallgatók létszáma a következő tényezők interakciójában alakul ki: (a) a *keresleti oldal*, azaz a jelentkezők pontszáma és kinyilvánított preferenciái; (b) a *kínálati oldal*, azaz az egyes képzőhelyek döntése egyrészt az indítani kívánt szakokról, másrészt az állam által évente tételesen meghatározott maximális hallgatói kapacitásának megosztási irányszámairól saját képzési kínálatán belül; (c) az *állami szabályozás*, azaz az állami finanszírozású hallgatói helyek képzési területek, valamint *ezen belül* egyes szakok közti arányainak kialakítása.

2007-ben 305 hallgató, a gazdaságtudományi képzési területre felvehető hallgatói létszám alig 5%-a kezdheti meg államilag finanszírozott alapképzési tanulmányait a közgazdasági képzési ág valamely szakán. A gazdaságtudományi képzési terület egészét sújtó, az új allokációs mechanizmus következtében egyes intézményeket különösen súlyosan érintő veszteségek ellenére a továbbiakban ezen *305 hallgatói hely* allokációs kérdéseivel szeretnénk bővebben is foglalkozni. Megítélésünk szerint a gazdaságtudományi képzési terület és ezen belül a közgazdasági képzési ág belső arányainak ismeretében az *elméleti közgazdaságtan* hazai egyetemi oktatásának jövője kapcsán az alábbi, súlyos kérdések fogalmazhatók meg:

- a) Mivel indokolható a kormányzati allokáció *jelenlegi* rendszere? Megfogalmazásra került-e előzetesen bármilyen elvi, *normatív* megfontolás akár az üzleti és a közgazdasági képzés, akár az egyes közgazdasági szakok kívánatos arányaival kapcsolatban? Amennyiben igen, akkor összhangban állnak-e a követett elvek a kormányzati oktatáspolitikai kommunikációban megfogalmazott célokkal?
- b) Milyen következményekkel jár a *közgazdasági* képzési ág egészére, egyes szakjaira és képzőhelyeire a gazdaságtudományi képzési területen belüli jelenlegi részesedése és belső arányainak mai rendszere?
- c) Mennyiben áll összhangban az allokáció jelenlegi rendszere a *közgazdasági* szakok, ezen belül az *alkalmazott közgazdaságtan* szak iránti hallgatói kereslet alakulásával? Mi történt azokkal a jelentkezőkkel, akik magas pontszámmal érkezve bíztak benne, hogy felvételük valóban csak teljesítményükön és jelentkezésük realitásán múlik?
- d) Hatással van-e a közgazdasági szakok, ezen belül az *alkalmazott közgazdaságtan* szak keretszámainak adott évi meghatározása a következő év hallgatói keresletének alakulására? Ha létezik ilyen *visszacsatolás*, akkor a hallgatók mely tényezőkre, például a felvételi pontszámokra vagy a túljelentkezési arányokra a legérzékenyebbek?

3/1. A gazdaságtudományi képzési terület szakonkénti felvételi eredményei

A felvételi eredmények vizsgálata előtt jeleznünk kell, hogy a gazdaságtudományi képzési terület belső arányainak meghatározása során a *munkaerőpiac* különösen nehezen értelmezhető szempont, mivel egyrészt a munkaerőpiac elsősorban intézményeket, nem pedig szakokat értékel, másrészt – számos más képzési területtel ellentétben – a gazdaságtudományok terén az új, bolognai alapképzési szakstruktúra jelen összetételében gyakorlatilag előzmények nélkülinek tekinthető. Valóban normatív elv lehetne viszont az egyes szakok arányainak meghatározására például a hallgatói jelentkezések arányainak követése vagy a felvételi határpontszámok kiegyenlítődése, így ugyanis nemcsak az egyes intézményekkel, hanem az egyes szakokkal szembeni kereslet is a felvételizők preferenciarendezése alapján határozódna meg.

A gazdaságtudományi képzési terület 2006-ban és 2007-ben meghatározott belső arányai mindenesetre viszonylagos állandóságot mutatnak, a közgazdasági és az üzleti képzési ág részesedése nagyjából változatlan, érdemi arányeltolódásról inkább csak egyes üzleti szakok között beszélhetünk (lásd: 1. táblázat). A közgazdasági képzési ág aránya mintegy 5 %, a jelenlegi, a bolognai rendszer bevezetésével kialakított közgazdasági alapszak-struktúra pedig egyelőre nagyjából változatlan belső arányok mellett működik.

1. táblázat: az állami finanszírozású hallgatói helyek alapképzési szakok közötti százalékos megoszlása a gazdaságtudományi képzési területen 2006-ban és 2007-ben⁷

	2006	2007
Alkalmazott közgazdaságtan	1,6	1,7
Gazdaságelemzés	0,8	0,8
Közszolgálati	2,8	2,6
Közgazdasági alapszakok	5,3	5,1
Emberi erőforrások	5,0	3,6
Gazdálkodás és menedzsment	32,8	33,6
Kereskedelem és marketing	12,7	11,9
Nemzetközi gazdálkodás	11,2	10,6
Pénzügy és számvitel	17,9	17,8
Turizmus és vendéglátás	15,1	17,3
Üzleti alapszakok	94,7	94,9
Gazdasági szakok összesen	100,0	100,0

⁷ Mivel az arányokat a vastagított sorokban is a primer adatokból számítottuk, ezért a kerekítések miatt a részkategóriák összege minimálisan ($\pm 0,1$) eltérhet a vastagított sorokban szereplő értéktől.

A 2. táblázat a gazdasági képzési terület államilag finanszírozott képzési helyeire jelentkezők olyan, általunk lényegesnek ítélt adatait és egyszerűen képezhető *mutatószámait* tartalmazza, mint (a) a felvettek aránya az elsős helyes jelentkezőkhöz viszonyítva, amit a szakszintű kormányzati keretallokáció közvetlenül befolyásol; (b) az egyes szakok néhány jellemző határpontoszáma, jelesül az intézményi szinten legalacsonyabb, illetve legmagasabb, valamint a felvettek számával súlyozott átlagos intézményi *határpontoszám*ai. A *minimális határpontoszám* jelzi, hogy az adott szakon még állami finanszírozású hallgatóhoz jutó, a felvételi algoritmus tekintetében legutolsó intézmény milyen előzetes teljesítményű jelentkezőket vonz. A *maximális határpontoszám* az egyes szakok *elit*intézményeibe történő bekerüléshez szükséges teljesítmény-szintek összehasonlítását teszi lehetővé. A *felvettek számával súlyozott intézményi átlag* lehet az – a rendelkezésünkre álló adatokból is számítható – mutató, amely leghatásosabban – és a felvettek arányával várhatóan komplementer módon – jelzi, hogy az egyes szakokon a kereslet és kínálat kiegyenlítődése milyen minőségi szinten valósult meg. Összeállításunk elsődleges célja a felvételi folyamatban érvényesített, szakonként meghatározott létszámkorlátok valós hatásainak és következményeinek összefoglalása, ezen keresztül bármiféle, a kormányzati felsőoktatási politika deklarált céljaiból származtatható normatív elv esetleges érvényesülésének feltárása.

A táblázatban szereplő adatok alapján először a közgazdasági és az üzleti képzési ágak egészét összehasonlítva azt látjuk, hogy miközben a felvettek aránya a közgazdasági ágon 5 százalékponttal magasabb, aközben az összes felvett hallgató átlagos teljesítményét leginkább jelző súlyozott határpont is magasabb 3,6 ponttal. Ez annak tudható be, hogy a közgazdasági ágon fajlagosan *kevesebb* a jelentkező, átlagos felvételi pontszámuk viszont *magasabb*.

Az egyes szakokat tekintve további fontos különbséget találunk a 2 gazdaságtudományi képzési ág között: az üzleti ágon a minimális intézményi határpontoszám lényegében kiegyenlítődik, ugyanakkor a közgazdasági ágon kifejezetten magas, 28 pontos különbség tapasztalható. A maximális határpontoszámot nézve az üzleti ágon egy *kirívó* esetet találunk, nevezetesen az *emberi erőforrások* szakot, ahol a *legerősebb* intézménybe is már 123 ponttal be lehetett jutni.⁸

⁸ A Budapesti Corvinus Egyetem – valószínűleg a 2006-os felvételi tapasztalatokból kiindulva – 2007-ben ezt a szakot már nem hirdette meg. Hasonló kivonulásra más példát a gazdasági képzési terület egészén sem találunk.

2. táblázat: a gazdasági képzési terület államilag finanszírozott képzési helyeire jelentkezők felvételi viszonyszáma és különféle határpontszámai 2007-ben szakonként

	Elsőhelyes jelentkezők (1)	Felvettek száma (2)	Felvettek viszony-száma (2)/(1)	Határpont		
				legkisebb	legnagyobb	Felvettekkel súlyozott átlagos
Alkalmazott közgazdaságtan	344	99	0,29	134	140	139,7
Gazdaságelemzés	78	48	0,62	139	139	139,0
Közzszolgálati	318	158	0,50	111	134	122,7
Közgazdasági alapszakok	740	305	0,41	111	140	130,8
Emberi erőforrások	504	218	0,43	119	123	121,9
Gazdálkodás és menedzsment	4915	2008	0,41	120	141	125,3
Kereskedelem és marketing	2280	711	0,31	120	141	128,7
Nemzetközi gazdálkodás	1527	636	0,42	120	144	132,9
Pénzügy és számvitel	2190	1063	0,49	120	139	124,0
Turizmus és vendéglátás	4671	1034	0,22	120	142	130,8
Üzleti alapszakok	16087	5670	0,35	119	144	127,2
Gazdasági alapszakok összesen	16827	5975	0,36	111	144	127,4

Miközben normatív elveket továbbra sem igen találhatunk – ilyen lehetne esetleg az üzleti szakokon a minimális határpontszám kiegyenlítődése –, a súlyozott átlagos határpontszámokat és a felvettek arányát együtt tekintve világosan kirajzolódik a szakszintű keretszámok meghatározása során *diszpreferált szakok* köre. A felvettek aránya alapján két, nagyszámú elsőhelyes jelentkezőt vonzó és az ágazati-szakmai képzéshez legközelebb álló üzleti szak (a *turizmus és vendéglátás*, illetve a *kereskedelem és marketing*) mellett a legfőbb vesztes a nagyságrenddel kisebb piacot jelentő *alkalmazott közgazdaságtan* szak. A 0,29-es viszonyszám a közgazdasági ágon kirívóan alacsony, de jóval kisebb az üzleti szakok összesített értékénél (0,36) is. Az említett három szak átlagos felvételi határpontja is az élmezőnybe tartozik, sőt az *alkalmazott közgazdaságtan* szaké valamennyi szak közül a legmagasabb (139,7).

Látványosan *preferált szakok* a fenti mutatók alapján a *közszolgálati* és az *emberi erőforrás* szakok. Emellett a *felvettek arányát* tekintve a kis létszámú, és nagyon magas határpontszámú *gazdaságelemzés*; *mindkét* indikátor tekintetében, de moderált mértékben a *pénzügy és számvitel*, valamint – tekintettel az *összes felvettek* kiugróan magas számára is - a *gazdálkodás és menedzsment* tűnnek az oktatáspolitikai által valamilyen formában támogatni szándékozott szakoknak.

A 2006-ra vonatkozó hasonló táblázatot az I. melléklet tartalmazza. Ebből világosan kiderül, hogy *ugyanazek a preferenciák* a szakok keretszámain keresztül már *egy évvel korábban is* jelen voltak, viszont az intézményi alkumechanizmus és az összességében 40%-kal magasabb felvett hallgatói létszám elfedte az ebből adódó disszonáns hatásokat. A két év közti változásokat tekintve arra a megállapításra juthatunk, hogy a pozitív preferenciák enyhülésével az elmozdulás az egyes szakok homogénebb, kereslet-semlegesebb megítélése irányába történt. Ezzel együtt azonban tovább csökkentek a 3 diszpreferált szak felvételi arányai is, vagyis a relatív javulást erős abszolút visszaesés kísérte.

Vizsgálatunkat immár a közgazdasági szakokra szűkítve, akár a minimális határpontokat, akár a felvettekkel súlyozott átlagos határpontokat nézzük, feltűnő a közszolgálati szak mutatóinak alakulása. A felvételi határpontok minimumértékeinek ismeretében a közszolgálati szakon erős intézmények közötti eltérésekre kell gondolnunk, vagyis az árnyaltabb véleményalkotás érdekében célszerűnek látszik a közgazdasági alapszakok részletesebb, intézményekre lebontott adatokon keresztül történő vizsgálata a következő két alpontban.

3/2. A közgazdasági szakok felvételi eredményeinek áttekintése

A három közgazdasági szak jelentkezőinek, illetve állami finanszírozású képzésre felvett hallgatóinak 2007-es adatait tartalmazó táblázatunkban az egyes intézmények, szakok és képzési formák a pozitív felvételi döntéshez szükséges minimális pontszám (a továbbiakban: *határpontszám*) szerint csökkenő sorban szerepelnek.⁹

⁹ Az egyes képzési formák jelölésére a táblázat harmadik oszlopában használt rövidítések az alábbiak: ANA: alapképzés, nappali, állami finanszírozás; AEA: alapképzés, esti, állami finanszírozás; ALA: alapképzés, levelező, állami finanszírozás. Ahol a felvételi határpontszám azonos, ott egyszerűen az abc-t követtük a sorba rendezésnél. Az intézménynevek rövidítései a II. melléklet tartalmazza.

3. táblázat: közgazdasági alapképzési szakokra állami finanszírozásba jelentkezők és felvettek száma és a felvételi ponthatárok 2007-ben

Intézmény	Szak	KMF	Jelentkezők		Felvettek	Ponthatár
			Összes	Első		
BCE	alkalmazott közgazdaságtan	ANA	596	207	83	140
BMGE	alkalmazott közgazdaságtan	ANA	299	42	7	140
BCE	gazdaságelemzés	ANA	250	78	48	139
PTE	alkalmazott közgazdaságtan	ANA	194	46	7	137
BCE	közszolgálati	ANA	459	86	36	134
PE	alkalmazott közgazdaságtan	ANA	241	49	2	134
BKÜF	közszolgálati	ANA	167	18	30	122
DE	közszolgálati	ANA	305	42	25	122
SZE	közszolgálati	ANA	277	60	23	122
ÁVF	közszolgálati	ANA	142	17	9	122
ÁVF	közszolgálati	AEA	69	24	16	115
KRF	közszolgálati	ALA	122	32	19	111
közgazdasági szakok állami finanszírozás összesen			3347	740	305	

Az ebben a szerkezetben egyébként nem lekérhető, általunk összeállított táblázatban számos meglepő eredménnyel találkozhatunk:

- Az *alkalmazott közgazdaságtan* és a *gazdaságelemzés* szakokon az intézményi határpontoszámok a 134-140 pontos sávban helyezkednek el.¹⁰
- A *közszolgálati* szakon az intézményi határpontoszámok lényegesen alacsonyabbak (kivétel: Budapesti Corvinus Egyetem, ahol a határpontoszám 134 pont), nappali képzési formában egységesen 122 pont, esti és levelező képzésen 115, illetve 111 pont.
- Az *alkalmazott közgazdaságtan* szak magas pontszámai, alacsony létszámai és 3 olyan, a szakot meghirdető állami egyetem mint a BMGE, a PTE és PE vélelmezhetően számottevő kihasználatlan képzési kapacitásaival (mindösszesen 16 állami finanszírozású hallgatói hely) szemben a nem-állami BKÜF és ÁVF 115-122 ponttartományban mindösszesen 55 államilag finanszírozott helyet, a 305 államilag finanszírozott hely 18%-át szerezte meg.

Érdeemes felidézni a még intézményi szintű alkufolyamaton alapuló, de már bolognai rendszerű szakstruktúrával rendelkező 2006. évi felvételi eljárás eredményeit is (4. táblázat).

¹⁰ A mindössze 2 főnyi állami finanszírozásban részesülő Pannon Egyetem nélkül a sáv még szűkebb: 137-140.

4. táblázat: közgazdasági alapképzési szakokra állami finanszírozásba jelentkezők és felvettek száma és a felvételi ponthatárok 2006-ban¹¹

Intézmény	Szak	KMF	Jelentkezők		Felvettek	Ponthatár
			Összes	Első		
BCE	alkalmazott közgazdaságtan	ANA	608	193	52	139
BMGE	alkalmazott közgazdaságtan	ANA	308	40	20	138
BCE	gazdaságelemzés	ANA	316	115	70	138
PTE	alkalmazott közgazdaságtan	ANA	228	57	29	128
BKF	közszolgálati	ANA	34	6	9	123
BCE	közszolgálati	ANA	93	21	35	122
DE	közszolgálati	ANA	198	35	50	119
VE	alkalmazott közgazdaságtan	ANA	142	36	39	116
ÁVF	közszolgálati	AEA	128	69	37	115
SZE	közszolgálati	ANA	110	26	42	111
KRF	közszolgálati	ANA	96	23	40	97
KRF	közszolgálati	ALA	54	27	29	96
közgazdasági szakok állami finanszírozás összesen			2315	648	452	

Valamivel kisebb létszámú kínálati oldal mellett részben hasonló eredményeket találhatunk:

- Az *alkalmazott közgazdaságtan* és a *gazdaságelemzés* szakok 2006-ban is a határpontszám szerinti rangsor élén állnak. A lista első három helyén a két egymást követő évben alig változott a határpontszám.
- A *közszolgálati* szakokon tipikusan jóval alacsonyabb, Gyöngyösön például 100 alatti pontszámmal is be lehetett kerülni állami finanszírozású képzésre.
- Az elsősorú összes jelentkezések száma 2007-re erőteljesen emelkedett (!), de ez döntően a közszolgálati szak iránti jelentősen növekvő keresletnek a következménye.¹²
- Közszolgálati szakon a BCE (nappali) és az ÁVF esti képzése kivételével minden más intézménybe és képzési formára magasabb a felvettek, mint az elsősorú jelentkezők száma. A hallgató kereslet 2007-re történt növekedésének hátterében részben ez állhat.
- Az alkalmazott közgazdaságtan szak határpontszáma Pécsen 9, Veszprémben 18 ponttal volt alacsonyabb 2006-ban, mint 2007-ben. Ezek az intézmények egyúttal (a BMGE mellett) a 2007-es év legnagyobb vesztesei. Pedig utóbbi esetben mindössze 2 pont volt a határpontszám emelkedése.¹³

¹¹ A két év között két intézmény is nevet – és ezzel rövidítést – váltott. A Veszprémi Egyetem (VE) Pannon Egyetem (PE) lett, a Budapesti Kommunikációs Főiskola (BKF) pedig Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola (BKÜF).

¹² *Alkalmazott közgazdaságtan* szakon szerény emelkedés, *gazdaságelemzés* szakon pedig érdemi csökkenés tapasztalható.

¹³ Ha feltesszük, hogy az adott helyre jelentkező hallgatók pontszám szerinti eloszlása nem változott jelentősen, akkor ez arra utal, hogy az eloszlás felső széléhez igen közeli

3/3. A gazdaságtudományi képzési terület és a közgazdasági képzési ág belső arányai

A 2007. évi felvételi eredmények kapcsán a közgazdasági képzési ág gazdaságtudományi képzési területen belüli részesedését és az egyes közgazdasági szakok ezen belüli arányait vizsgálva, első megközelítésben az alábbi következtetéseket fogalmazhatjuk meg:

- A gazdaságtudományi képzési terület belső arányainak, ezen belül a közgazdasági képzési ág 5%-os részesedésének kormányzati meghatározása során alkalmazott (normatív) elvek nyilvánosságának és megalapozottságának hiánya. Az alkalmazott közgazdaságtan és a gazdaságelemző szakok sajátossága elsősorban a képzés szemléletében, elméleti és módszertani megalapozásában ragadható meg, ezen a ponton különösen fontos lenne egy megfelelő mélységű munkaerőpiaci prognózis elkészítése és nyilvános szakmai vitája. Az államháztartási reform, a nagy fejlesztési programok, a regionális szemlélet vagy az ökológiai problémák növekvő jelentőségének ismeretében mindenesetre legalábbis kétségeink vannak a jelenlegi arányok védhetőségével kapcsolatban.
- Amennyiben a közszolgálati szak továbbra is a közgazdasági képzési ág része marad, a kormányzat saját elveivel is ellentétesen cselekszik.
- A közgazdasági képzési ág belső arányainak ismeretében megdőlni látszik a *minőségi felsőoktatás* kormányzati kommunikációban hangsúlyos szerepet játszó célkitűzése. A *közszolgálati* szak magas részaránya csak az *alkalmazott közgazdaságtan* és a *gazdaságelemző* szakok határpontszámainál jóval alacsonyabb, a gazdaságtudományi képzési terület egészén is gyengének számító határpontszámok mellett teljesíthető.
- A *közszolgálati* szak magas részaránya – a teljesítéséhez szükséges alacsony határpontszámok következtében – kérdésessé teszi az államilag finanszírozott hallgatói helyek új allokációs mechanizmusa által elérni szándékozott célkitűzés, a (magas pontszámmal rendelkező, ezáltal) felvételre kerülő hallgatók preferenciáin alapuló férőhelyelosztás megvalósulását.
- Az *alkalmazott közgazdaságtan* és a *gazdaságelemző* szakokat, illetve a *közszolgálati* szakot elindító intézmények névsora, részesedésük és felvételi pontszámaik arra utalnak, hogy a *közszolgálati* szak magas részaránya kérdésessé teszi az intézmények közötti differenciálódás, szintügy az új felvételi eljárástól remélt erősödését.¹⁴

tartományban lehetnek a 2007-es ponthatárok. Tekintve, hogy a ponthatárok az elvi maximumhoz (144 pont) is igen közel esnek, valószínűleg ez a helyzet.

¹⁴ Tanulságos, ha megnézzük az egyes képzőhelyek MAB akkreditációs határozatait (lásd [III. melléklet!](#)), melyek a feltételekben meglévő különbségek jelzése mellett egyes közszolgálati

4. A közgazdasági képzési ág felsőoktatási részesedésével kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok

Nem könnyű feladat olyan hiteles, nemzetközi összehasonlításra alkalmas statisztikai adatokat felkutatni, melyek túlmennek a képzési területek mélységén. A keresztmetszeti adatokat tartalmazó források közül talán legismertebb az OECD „Education at Glance” c. kiadványa, azonban ebben sem találhatunk támpontokra, ha arra vagyunk kíváncsiak, hogy a magyar nomenklatúrában „közgazdasági képzési ág”, az angol nyelvterületen „economics” néven ismert diszciplína milyen részarányt képvisel a gazdasági képzéseken vagy akár a teljes felsőoktatási képzési palettán belül. Ugyanakkor fontos volna tudni, hogy a gazdasági képzési területen belül korábban 2007-re kimutatott 5% körüli arány (lásd 1. táblázat!), illetve a 300 fő körüli állami finanszírozásba felvételt nyert BA-hallgató a mintegy 48 ezer fő összes állami felvetthez viszonyítva a képzési ág alul- vagy felülreprezentáltságára utal-e?

Hosszas kutatómunkával három ország: az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Németország vonatkozásában sikerült olyan nemzeti statisztikai kiadványokat előkeresnünk, melyek érdemi és megbízható támpontot nyújthatnak a kérdés megválaszolásához.¹⁵ E három országnak a világ tudományos kutatásában betöltött szerepe aligha igényel külön bizonyítást. Az is közismert, hogy a két angolszász állam sok szempontból mintaként szolgált a hazai – sőt az európai! – felsőoktatás átalakítási/modernizálási törekvései során. Mint látni fogjuk, ugyanez korántsem mondható el a közgazdasági képzési ág teljes hazai felsőoktatáson belüli reprezentáltságát tekintve.

A három ország nomenklatúra rendszere – miként a hazai szakfelosztás is – sok tekintetben nemzeti jellemzőket hordoz, így természetesen nem egységes. A nemzetközi összehasonlítás elkészítésekor a hazai közgazdasági képzési ággal összehasonlítható tartalmú külföldi képzési programok lehatárolásakor a lehető legóvatosabb módszert igyekeztünk követni. Csakis olyan képzéseket vettünk figyelembe, amelyeknél egészen biztosak lehetünk abban, hogy idehaza a közgazdasági képzési ágon kívül sehová máshová nem tartozhatnának.¹⁶

Igyekeztünk az egyes évek specifikus hatásait is kiküszöbölni az összehasonlításban azzal, hogy több éves átlagos arányokat vettünk figyelembe. Az időszakok pontos kezdete és vége (a rendelkezésre álló alapadatok miatt) országonként ugyan némileg eltér, mégis minden esetben az új évezred tendenciát prezentáljuk a következő táblázatban.

képzések közgazdasági képzési ághoz való tartozását is különös megvilágításba helyezik (pl. „menedzser” megnevezésű szakirányok, stb.).

¹⁵ Az egyes források megnevezéseit és elérhetőségeit a IV. melléklet mutatja.

¹⁶ A figyelembe vett szakok/programok pontos megnevezéseit az V. melléklet mutatja.

5. táblázat: A közgazdasági képzési ág BA hallgatóinak aránya nemzetközi összehasonlításban

	Egyesült Államok		Egyesült Királyság		Németország		Magyarország	
Időszak	2001-2005		2000-2006		2003-2006		2006-2007	
adatok (részarányok)	végzett		végzett		végzett	felvett	összes felvett	állami felvett
közgazdász/összes %	1,7		1,3		1,4	2,6	0,6	0,7
közgazdász/üzleti %	7,8		11,8		15,3	21,0	3,1	5,3
üzleti/összes %	21,7		11,0		9,1	12,4	10,5	7,9

A továbbiakban, a táblázatban szereplő háromféle részarány nemzetközi összehasonlításakor érdemes elsőként az angolszász országok adatait szemügyre vennünk, mert ők fogadják a legtöbb külföldi hallgatót, nyilván összefüggésben azzal is, hogy gazdasági képzések nemzetközi rankingjeinek első 20-30 helyét minden részterületen az ott található egyetemek dominálják. Mindkét ország esetében a *végzett* BA hallgatókra vonatkozó adatok ismertek. A német adatok ugyanakkor épp azért lesznek fontosak számunkra, mert ott végzettek mellett – a hazai adatokkal közvetlenebbül összevethető formában – a *felvettek* részaránya is ismert.

A *végzett* közgazdász-hallgatók összes végzett hallgatón belüli 1,7%-os (USA), ill. 1,3%-os részaránya (UK) megközelítőleg kétszerese a hazai részarányának, noha az utóbbi esetben egyelőre csak a Bologna-típusú képzésekbe *felvettek* (és nem végzettek!) arányát ismerhetjük. A téma vezető kutatójaként ismert Siegfried professzor munkáiból azt is tudhatjuk, hogy a közgazdasági (economics) BA-képzések részarányának időszora az USA-ban stacioner, tehát hosszabb időszakot szemlélve stabil átlagot mutat.¹⁷

A közgazdasági képzési ágon tapasztalható, az összes képzéshez viszonyítva is magas potenciális lemorzsolódás jelentőségét a német adatok indikálhatják, hiszen ott a felvetteknél a részarány még 2,6%-os, miközben a végzetteknel már csupán 1,4%, mely utóbbi szépen egybevág a két angolszász ország adatával.

A nemzetközi tapasztalatok alapján tehát nagyon súlyos tanulságok adódnak számunkra:

¹⁷ Margo, R. A. – Siegfried, J. J. (1996): Long-Run Trend sin Economics Bachelor's Degrees. Journal of Economic Education (27), 326-336.o.

Egyértelműen kijelenthető, hogy *a képzésbe felvett hazai közgazdász-hallgatók összes BA felvetten belüli 0,6-0,7%-os részaránya nemzetközi összehasonlításban rendkívül alacsony, a legkonzervatívabb módon számolva is csak fele, egy reálisabb szemléletben, a lemorzsolódással is kalkulálva mindössze negyede/ötöde a hazai felsőoktatás-politika általános céljainak mintájaként rendszeresen használt nyugati országokéhoz képest. Az alacsony hazai részarány korrekciójának szükségességét ez ismét és rendkívüli hangsúllyal húzza alá.*

A közgazdasági képzési ágat az üzletihez viszonyítva hasonló – helyenként még erősebb – aránytalanságok láthatók,¹⁸ de ezek mögött az egyes országokban markánsan eltérő tényezők húzódnak meg. Az USA-ban az üzleti BA képzésekben végzettek az összes végzett több mint egyötödét teszik ki, ami nemzetközileg is kiemelkedően magas.¹⁹ A német adatok egy más szempontból képeznek végtelent, mert ott a felvett közgazdasági kurzusok aránya kiugróan magas (21%). Talán a brit adatok jelenthetik az „arany középutat”, amennyiben ott az üzleti képzések összes képzésen, és közgazdasági képzések üzleti képzéseken belüli részaránya is picivel 10% feletti a végzettek körében. Ebből kiindulva, és az üzleti képzéseken is az összes képzésekhez viszonyított nagyobb lemorzsolódást, valamint a korábbi évek közismert túlképzését együttesen figyelembe véve kijelenthető, hogy *az üzleti képzési ág részaránya Magyarországon ma nagyságrendileg nincs tévesen kalibrálva. A közgazdasági képzési ág súlyos arányvesztését kompenzálni hivatott állami finanszírozási keretek ezért nem elsősorban az üzleti képzések rovására keresendők, hanem az egyéb, a munkaerőpiac által kevésbé preferált, a végzősök elhelyezkedési problémáival jobban sújtott képzési területeken.*

Korábban már rámutattunk arra, hogy a gazdaságtudományi képzési területen belül az egyes szakok 2007-es állami finanszírozású országos keretszámainak meghatározásakor a 2006-os, egyedi intézményi alukon alapuló strukturális arányok adták a horgonyt. Ugyanakkor a 2006 előtti időszakra idehaza a közgazdasági és üzleti profilú képzések sem megnevezésükben, sem belső tartalmukban nem különíthetők el világosan az angol economics/business, vagy a német VWL/BWL fogalom párok mintájára.

¹⁸ Az állami finanszírozású felvettek 5,3%-os hazai részaránya az USA 7,8%-os, Nagy Britannia 11,8%-os arányával áll szemben. A hazai költségtérítéses képzéseket is figyelembe véve a kontraszt még nagyobb, hiszen az összes felvetten belül a közgazdász hallgatók részaránya csak 3,1%.

¹⁹ Ez magyarázza, hogy a közgazdász/üzleti végzettek aránya az USA-ban kb. kétharmada a brit és fele a német aránynak, de ez még mindig minimum 50%-kal meghaladja a megfelelő hazai arányt.

Nincs semmi okunk feltételezni, hogy a 2006-os intézményi alkukon elfoglalt kormányzati tárgyalási pozíció tekintetbe vette volna a nemzetközileg érvényes arányokat a közgazdasági és az üzleti képzési ág állami finanszírozású keretszámainak meghatározásakor. Azt azonban *határozottan kijelenthetjük, hogy erőteljes* – lehetőség szerint már 2008-ban elinduló, azután több év távlatában folyamatosan érvényesülő – *korrekciós lépések nélkül a közgazdasági képzési ág nemzetközi összehasonlításban súlyosan alulreprezentált marad a teljes hazai felsőoktatáson belül.*

5. A nem állami fenntartású intézményekről

A gazdaságtudományi képzési terület piaci feltételei, vagyis a hallgatólétszám korábbi gyors növekedése és a többi képzési területhez képest jelentős költségtérítéses hallgatói kereslet, kedvező lehetőségeket kínált a nem állami fenntartású, azaz alapítványi fenntartású vagy magántulajdonú (a továbbiakban: *nem-állami*) intézmények számára. Ezek a nem-állami intézmények a felvételi allokáció nyomán 2006-ban 963, 2007-ben pedig 703 államilag finanszírozott hallgatói helyet megszerezve, a gazdaságtudományi képzési piac nem elhanyagolható tényezőivé váltak.

Nem célunk a nem-állami intézmények jelenlétének feltétlen, kategorikus elutasítása. A megalapozott állásfoglalás előfeltétele ezen intézményi kör valós szerepének megismerése, érdemes tehát megvizsgálnunk, hogy milyen következményekkel járt az új felvételi allokációs mechanizmus bevezetése a gazdaságtudományi képzési terület nem-állami intézményeire. Mennyiben indokolható ezen intézmények továbbra is figyelemre méltó piaci részesedése:

- (a) az általuk nyújtott oktatás *átlagosnál magasabb színvonalával*, melynek indikátora az új felvételi rendben az adott intézménybe jelentkező hallgatók felvételi pontszáma;
- (b) képzési kínálatuk *hiánypótló* jellegével olyan szakokon, ahol az állami intézmények kínálata viszonylag alacsony, fontos szerepet játszva ezzel az államilag finanszírozni szándékozott hallgatói kereslet kielégítésében;

A fenti kérdések teljes körű megválaszolása meghaladja jelen írásunk lehetőségeit, a helyzet intuitív megítéléséhez - korábban is használt indikátoraink állami *versus* nem-állami alapon történő összevetésével - azért szeretnénk objektív támpontokkal szolgálni. Ennek megfelelően kiindulópontunk az állami finanszírozású képzésekre történő felvételhez szükséges minimális pontszám, a felvettek számával súlyozott határpontszám,

illetve az elsőhelyes jelentkezőkből bejutottak aránya a gazdasági képzési területen 2007-ben:²⁰

A 6. táblázatban sajátos ellentmondást fedezhetünk fel: miközben a határpontszám valamennyi szakon a nem-állami intézményekben magasabb, addig a felvettek számával súlyozott határpontszámok esetében a helyzet fordított, a kapott érték (az emberi erőforrások szak kivételével) magasabb az állami intézményekben. A képzési terület egészét nézve az eltérés mértéke: $127,8-124,2=3,6$ pont.

6. táblázat: állami finanszírozásba felvettek határpontszámai és az elsőhelyes jelentkezőkhöz viszonyított arányai a gazdasági alapképzési szakokon 2007-ben²¹

Szak megnevezése	legkisebb határpont		súlyozott határpont		felvettek aránya	
	állami	nem-állami	állami	nem-állami	állami	nem-állami
Alkalmazott közgazdaságtan	134		139,7		0,29	
Gazdaságelemzés	139		139,0		0,62	
Közszolgálati	111	115	124,2	120,0	0,40	0,93
Közgazdasági alapszakok	111	115	133,2	120,0	0,37	0,93
Emberi erőforrások	119	123	121,8	123,0	0,42	0,83
Gazdálkodás és menedzsment	120	121	125,9	122,5	0,42	0,38
Kereskedelem és marketing	120	126	128,7	127,3	0,32	0,17
Nemzetközi gazdálkodás	120	124	133,1	129,3	0,43	0,25
Pénzügy és számvitel	120	122	124,0	122,0	0,49	0,31
Turizmus és vendéglátás	120	121	131,3	128,0	0,24	0,16
Üzleti alapszakok	119	121	127,5	124,6	0,37	0,26
Gazdasági összes	111	115	127,8	124,2	0,37	0,28

A látszólagos ellentmondás az állami intézményi kör sajátosan differenciált voltával magyarázható. Vannak intézmények, ahol az első helyes jelentkezők nagy része még igen magas pontszámmal (alkalmazott közgazdaságtan és gazdaságelemzés szakon akár jóval 130 pont feletti eredményekkel) sem nyer felvételt, miközben a határpontszámok listája (és az immár több független forrás által is rendszeresen publikált rankingek) végén szereplő intézmények kapacitásainak jelentős része, a vonatkozó implicit kormányzati célokkal összhangban kihasználatlan marad. A nem-állami intézmények magasabb határpontszámának oka a náluk is kevésbé keresett, kevesebbre értékelt állami intézmények jelenléte.

²⁰ A 2006-os határpontszámokat és felvételi viszonyszámokat a VI. melléklet tartalmazza.

²¹ *Alkalmazott közgazdaságtan és gazdaságelemzés* szakokon csak állami intézmények hirdettek képzéseket.

Amire nem találunk magyarázatot: miért határoz meg a kormányzat nagyon alacsony létszámkorlátot a csak a magas reputációval bíró állami intézmények által meghirdetett szakokon, miközben más szakok kedvező létszámkorlátja révén átlagosnál alacsonyabb határpontszám mellett a nem-állami intézmények százával juthatnak államilag finanszírozott hallgatókhoz?²²

A felvettek és elsős helyes jelentkezők viszonyszámának statikus vizsgálata azt mutatja, hogy általában a jelentkezők kisebb hányada nyer felvételt nem-állami, mint állami intézményekbe. Kiugróan magas arányával és viszonylag alacsony határpontszámával kivételt képez (újfent az *emberi erőforrások* szak mellett) a *közszolgálati* szak. A 2006 és 2007 közti változásokat vizsgálva azt láthatjuk, hogy miközben az – államilag finanszírozott helyekre történő – elsős helyes jelentkezések aránya a nem-állami intézményekben az államiaknál nagyobb mértékben (11,4% helyett 12,5%-kal) csökkent, addig a felvettek arányának csökkenése a nem-állami intézményekben volt alacsonyabb (27% a 29,8%-kal szemben). A súlyozott határpontszámokra gondolva az eltérés magyarázataként a minőségre hivatkozó érvelés nehezen alkalmazható.

Érzékenyen érintheti a nem-állami intézményeket, hogy az egy intézmény egy szakára felvett államilag finanszírozott hallgatók átlagos létszáma a 2006-os 42 főről 2007-re 30 főre csökkent.²³ Ha az összesen 24 elindult képzésből a 3 kiemelkedően magas létszámút kivesszük, akkor az átlagos létszám 20 főre csökken. Miközben mindez oktatás-módszertani szempontból szinte ideálisnak tűnik, a hallgatói normatíva nagyságának ismeretében vélhetően csak jelentős arányú, alacsonyabb bérkategóriába tartozó, tudományosan nem minősített vagy másod- (többed-) állásban foglalkoztatott oktatók, óraadók foglalkoztatásával finanszírozható.

6. Keresleti visszacsatolások

A továbbiakban arra keresünk választ, hogy a felvételi allokációs mechanizmusban kialakult, jórészt a kormányzati keret-meghatározási döntéseknek tulajdonítható aránytalanságok milyen hatást gyakorolhatnak a következő év felvételizőinek magatartására, vagyis beszélhetünk-e az oktatáspolitikát közvetett, a keresleti visszacsatoláson keresztül érvényesülő hatásairól? Amennyiben a válasz *igen*, akkor a később tévesnek bizonyuló döntések *korrekciója* során a döntéshozóknak erre is feltétlenül tekintettel kellene lenniük.

²² A nem-állami intézményekbe jutó államilag finanszírozott helyek száma közel ötszöröse (!) az alkalmazott közgazdaságtan és gazdaságelemzés szakok együttes létszámának.

²³ Az állami intézményekben is jelentős csökkenés tapasztalható, 77-ről 55 főre.

A visszacsatolásokat kétféle módon is vizsgálni fogjuk: a gazdasági képzési területen a mindkét évben elindított, állami finanszírozású Bologna-szakok 2007/2006-os intézményi szintű keresztmetszeti adataiból, illetve a tudományterületek paneladataiból (11 tudományterület 2001-2007 közti éves változásai) kiindulva.

A gazdasági képzési területen az államilag finanszírozott körben összesen 122 mindkét évben rendelkezésre álló szak/intézmény (a továbbiakban: képzőhely) szintű adategység állítható elő. A teljes adatállományt a VII. melléklet tartalmazza. A hallgatói magatartás változásának mérésére egyetlen kézenfekvő indikátorunk van, nevezetesen az elsőhelyes jelentkezők szak/intézmény szintű változása a két év között, amit a 2007-es és a 2006-os adatok hányadosával, vagyis a két év közti százalékos változással igyekszünk megragadni. Magyarázóváltozóként – korábban ismertetett számításainkkal összhangban – az elsőhelyes jelentkezők és állami finanszírozásba felvettek viszonyszámát és az intézményi felvételi határpontszámot használjuk, mindkét esetben a 2006-os adatot. Eredményeink tehát egyfajta előrejelzésként is felfoghatók.

A konkrétan vizsgált keresztmetszeti regresszió az alábbi formában írható fel:

$$(1) \quad y_{i,t+1} = \alpha + \beta_1 \cdot x_{1,i,t} + \beta_2 \cdot x_{2,i,t} + \varepsilon_{i,t+1}$$

Az egyes jelölések értelmezése a következő:

$y_{i,t+1}$:	az első helyen állami finanszírozásba jelentkezők 2007-es és 2006-os számának hányadosa az i -edik képzőhelyen,
$x_{1,i,t}$:	az állami finanszírozásba felvett elsőhelyes jelentkezők viszonyszáma az i -edik képzőhelyen 2006-ban, ²⁴
$x_{2,i,t}$:	az állami finanszírozásba való bekerüléshez szükséges minimális pontszám az i -edik képzőhelyen 2006-ban,
α :	kontans tag,
β_1, β_2 :	a regresszió lineáris együtthatói,
$\varepsilon_{i,t+1}$:	sztochasztikus hibtag.

A következő táblázatban az (1) regresszió eredményei mellett azon specifikációk eredményeit is közöljük, ahol β_1, β_2 értékeit – értelemszerűen külön-külön – nullára korlátoztuk, vagyis az egyes magyarázóváltozók hatását elkülönítve vizsgáltuk.

²⁴ Fontos látnunk, hogy ez a hányados akár 1-nél nagyobb is lehet, ha egy intézmény sok olyan jelentkezővel rendelkezik, akik magasabban preferált képzőhelyeikre nem kerültek be, de az adott intézménybe igen. Hasonló helyzet kialakulása – a földrajzi közelsége indokán – elsősorban Budapesten és közelében valószínű.

A regressziókat lefuttattuk az egyes intézményekre, illetve az egyes szakokra vonatkozó dummy változók alkalmazásával, hogy az esetleges intézmény-és/vagy szak-specifikus hatásokat is figyelembe vegyük. Eredményeink szerint utóbbi hatások egyike sem szignifikáns (sem akkor, ha külön-külön, sem akkor ha együtt alkalmazzuk őket), ezért a dummy változókkal kibővített regressziók eredményeit nem közöljük.

7. táblázat: az állami finanszírozású képzőhelyekre első helyen jelentkezők számának 2007/2006-os növekedésének becslése 2006-os felvételi határpontok és felvett/elsőhelyes jelentkező viszonyszám alapján

Magyarázó változó:	$X_{1,i,t}$	$X_{2,i,t}$	$X_{1,i,t}$	$X_{2,i,t}$
α		-1,92	0,66	2,01
$p(\alpha)$		0,004	0,000	0,000
β_1		0,96	0,62	
$p(\beta_1)$		0,000	0,000	
β_2		0,02		-0,01
$p(\beta_2)$		0,000		0,081
R^2		0,36	0,27	0,03

Az összes keresztmetszeti megfigyelések száma $N=122$

A 7. táblázat alapján úgy tűnik, hogy a második oszlopban szereplő (1) specifikáció a helyes, mert abban mindkét magyarázó változó szignifikáns, és a magyarázóerő is nagyobb, mint a másik két esetben tapasztaltak összege (az utóbbi esetekben külön-külön vittük be a regresszióba a potenciális magyarázó változókat). A lineáris együtthatók pozitív előjele azt jelzi, hogy mind a magasabb felvett/elsőhelyes jelentkező arány, mind pedig a magasabb felvételi pontszám (!) pozitív hatással van az elsőhelyes jelentkezők számának változására a képzőhelyek szintjén. Előbbi a nagyobb bejutási esély, a „kisebb ellenállás” keresésére, utóbbi viszont a minőségi preferenciák jelenlétére utalhat. Az állami keret-meghatározási döntések ezek szerint két, egymással ellentétes csatornán keresztül is visszahathatnak a jelentkezők magatartására. Ha az adott képzőhelyen a tudományterületi átlagnál alacsonyabb az állami finanszírozásba felvettek és az első helyen jelentkezők hányadosa, akkor a jelentkezők elfordulnak az intézménytől. A magasabb felvételi határpontszám azonban – ami a felvettek viszonyszámával általában ellentétesen alakul! – serkentőleg hat a jelentkezők adott képzőhelyre irányuló keresletére.²⁵

²⁵ Igaz, hogy a táblázat utolsó oszlopában szereplő, magyarázó változóként csak a határpontszámot alkalmazó specifikációban az előjel fordított, ám ott az együttható 8%-on sem lenne szignifikáns, és persze a konstans tag előjele is épp fordított. A konstans esetében intuitív mérlegeléssel a negatív előjel tűnik természetesnek, hiszen mind a demográfia folyamatok, mind pedig a felsőoktatásba 2007-ben belépők esetére már kötelező FER inkább a jelentkezői kereslet trendszerű visszaesését indukálja. A tényadatok azt mutatják, hogy az

Bár az (1) regresszió előrejelzésre is felhasználható, ezzel óvatosan kell eljárni. Ennek egyik magyarázata, hogy a mintán belül kapott magyarázóerő (R^2) – bár nem elhanyagolható, de – túlságosan magasnak sem nevezhető. A második ok talán ennél is nyomósabb: nincs információnk azokról az exogén tényezőkről (pl. demográfiai adatok), amelyek konstanstag következő évi értékét meghatározhatják. A harmadik ok, hogy intuíciónk szerint az efféle, a képzőhelyek összességének becslésén alapuló előrejelzés félrevezető lehet olyan képzőhelyek esetében, ahol a határpontszám nagyon magas. Ha az eddig vizsgált 122 képzőhelyet két csoportba osztjuk aszerint, hogy hol magasabb, illetve alacsonyabb a képzőhely határpontszáma, mint a felvettek számával súlyozott határpontszám a gazdasági képzési terület egészére, és azután mindkét részcsoporthoz elvégezzük az (1) becslését, akkor egymástól, és a 7. táblázat második oszlopától is markánsan eltérő eredmények adódnak, melyeket az VII. mellékletben közlünk. A felvételi határpontszám egyik részcsoporthoz sem marad szignifikáns változó, miközben a felvettek aránya sokkal intenzívebben hat vissza a felső (magas pontszámú) részcsoporthoz, mint az alsóban, noha mindkettőnél szignifikáns. A felső szegmensben fellelhető *alkalmazott közgazdaságtan* szak mind a négy képzőhelyének elsősorban jelentkezőit a 2006-os adatokból külön-külön megbecsülve, majd abból a szak egészének 2007-es „keresletét” származtatva 340 fő adódik, ami alig tér el a tényleges, 344 fős elsősorban jelentkezői számtól.²⁶

Ha ugyanebből, a felsőbb pontkategóriából képzett részcsoporthoz becsléséből (mintán belüli előrejelzésből) kiinduló mintán kívüli előrejelzést készítünk 2008 első helyes alkalmazott közgazdaságtan jelentkezőinek számára, akkor 306 fő, vagyis 11%-os csökkenés adódik a 2007-es év jelentkezőihez képest.²⁷ Mindebből az is következik, hogy amennyiben az oktatáspolitikának szándéka lenne a 2008-as felvételi eljárás alkalmával kompenzálni az alkalmazott közgazdaságtan szakot 2007-ben ért „sérelemeket”, akkor a legalább a gazdasági képzési terület átlagával – de még inkább a közgazdasági ág másik két szakával! – megegyező felvételi arány beállításán túlmenően ugyanilyen mértékű

állami finanszírozású képzőhelyre leadott jelentkezők száma a gazdasági terület egészére (és így természetesen átlagosan is) 10,2%-kal esett vissza 2006-ról 2007-re.

²⁶ A 2007-es tényadatokra ez messze a legpontosabb becslés, pedig az összes lehetséges becslést megvizsgáltuk.

²⁷ Ez az előrejelzés azt feltételezi, hogy az exogén tényezőkben (köztük elsősorban a demográfiai folyamatokban) nem történik változás 2007-ről 2008-ra. Emlékezzünk vissza rá, hogy ezek a konstans tagban fejtik ki hatásukat. További exogén, az előrejelzésben figyelembe nem vett tényező lehet az, ha valamely intézmény esetleg nem hirdetné meg a szakot a 2008-as felvételi eljárásban, vagy épp ellenkezőleg, ha intenzív marketingmunkával igyekezne vonzóbbá tenni e szakját (ezen a szakon ez eddig nem volt jellemző). Ugyanígy exogén tényező az is, hogy az ELTE frissen akkreditált, jeles oktatógárdát felvonultató alkalmazott közgazdaságtan szaka biztosan meghirdetésre kerül 2008-ban.

előnyben részesítéssel is kellene élnie, hogy a közvetett negatív hatásokat is ellensúlyozza. Erre a gazdasági képzési terület változatlan, de akár még csökkenő számú államilag finanszírozott hallgatói létszáma mellett is megvalósítható lenne a 2007-ben (is) preferált, és ezért pozitív keresleti visszacsatolásokat is élvező más szakjainak terhére.

A visszacsatolással kapcsolatos eredményeink robusztusságát megpróbáltuk ellenőrizni oly módon is, hogy a tudományterületek szintjén – melyek belső felosztásán a szakok szintjével ellentétben a Bologna-folyamat sem változtatott – a rendelkezésre álló 7 éves (2001-2007) periódus paneladatait is vizsgálat alá vontuk. Ennek során csak arra a 11 tudományterületre terjed ki érdeklődésünk, ahol az elsős helyes jelentkezések száma – folyamatosan – meghaladta az 1000 főt. E tudományterületek pontos megnevezése és a számításokhoz felhasznált valamennyi adata megtalálható a VIII. mellékletben.

A gazdasági képzési területen belül vizsgált indikátorok közül a tudományterületek szintjén csak a jelentkezők és felvettek létszáma állt rendelkezésre könnyen feldolgozható formában.²⁸ Célszerűen az egyes tudományterületekre elsős helyes jelentkezést leadók számának egyes évek közti relatív változását próbáltuk meg megragadni (magyarázni) a megelőző év felvételi viszonyszámai (állami finanszírozásba felvettek/összes elsős helyes jelentkezők) segítségével.

A panel-regresszió az alábbi formában írható fel:

$$(2) \quad y_{i,t+1} = \alpha + \beta \cdot x_{i,t} + \delta_i + \gamma_t + \varepsilon_{i,t+1}$$

Az egyes jelölések értelmezése a következő:

- $y_{i,t+1}$: az elsős helyes jelentkezők $t+1$ év és t évbeli számának hányadosa az i -edik tudományterületen,
 $x_{i,t}$: az állami finanszírozásba felvett elsős helyes jelentkezők viszonyszáma az i -edik tudományterületen t évben,
 δ_i : keresztmetszeti (tudományterületi) fix hatások,
 γ_t : időszaki fix hatások,
 $\alpha, \beta, \varepsilon$: a szokásos regressziós paraméterek, illetve a hibatermék.

²⁸ A felvételi határpontszámok, vagy az államilag finanszírozott képzésekre jelentkezők és felvettek számának meghatározásához minden adatot a képzőhely (intézmény/szak) szintjén kellett volna *egyeseivel* lekérdeznünk. Erre mi csak a gazdasági képzési területen vállalkoztunk.

8. táblázat: adott tudományterületre első helyen jelentkezők száma éves növekedésének becslése az előző évi állami finanszírozásba felvettek/elsőhelyes jelentkező viszonyszám alapján 2001 és 2007 közti panelen.

α	0,45
$\sigma(\alpha)$	(0,11)
$p(\alpha)$	0,000
β	1,28
$\sigma(\beta_1)$	(0,26)
$p(\beta)$	0,000
R^2	0,68

A panelben a megfigyelések száma $N=66$. A paraméterek alatt zárójelben a standard hiba található.

A regresszió mindkét paramétere erősen szignifikáns, és a magyarázóerő – elsősorban a fix hatások beépítésének köszönhetően – kellően magasnak tűnik. A pozitív konstans magyarázatát talán az időszak első felében dinamikus növekvő jelentkező létszámban kereshetjük. Ennél fontosabb azonban, hogy a paneladatokból becsült lineáris együttható még nagyobb is annál, mint amit az (1) regresszió hasonló értelmű β_1 együtthatójára mértünk.²⁹ A felvettek magasabb aránya ezek szerint nem csak 2007-ben a gazdasági képzési területen, hanem hosszabb időszakot és több tudományterületet vizsgálva is erősen pozitív hatással van a következő év elsőhelyes jelentkezési hajlandóságára. A visszacsatolás tehát robusztusnak tűnik.

Ez igen jó hír az egyes képzési területek hallgatói létszámának jövőbeni változását differenciált célokkal megközelítő oktatáspolitiká számára. Ezek szerint jogos lehet a remény, hogy a potenciális jelentkezők megértik a képzési területenként 2007-ben markánsan eltérően változó államilag finanszírozott létszámkeretének üzenetét. De hasonlóan *fontos és hatékony eszköz lehet az államilag támogatott létszámkeretek módosítása akkor is, ha az oktatáspolitikai korábbi téves döntéseit kívánja korrigálni.*

²⁹ Kivéve a mintán kívüli előrejelzésre is felhasznált esetet, amikor csak az átlagosnál magasabb felvételi határpontszámmal rendelkező gazdasági képzőhelyek visszacsatolásait vizsgáltuk.

7. Záró gondolatok

Miként tanulmányunk elején már utaltunk rá, a kormányzati reformretorika a felsőoktatás kérdésében az államháztartás általános problémái helyett előszeretettel fordul a munkaerőpiac változó elvárásainak hangsúlyozásához. Nehezen számszerűsíthető szempontról lévén szó, talán nem is igazán meglepő, hogy a *gazdaságtudományi képzési terület* válhatott egy inkább bölcsész- és jogászképzésre hivatkozó érvelés talán legnagyobb vesztesévé. Úgy gondoljuk, hogy a vonatkozó kormányzati döntések, az alapul szolgáló munkaerőpiaci előrejelzések és a belőlük nyert normatív szempontok nyilvános végiggondolásának, szakmai vitáinak elmaradása önmagában is *vitatható* döntésekhez vezethetett, ami különösen súlyos következményekkel járt az egyes *szakok* államilag finanszírozott létszámkereteinek kormányzati meghatározása során. Az eddigi döntések talán legnagyobb vesztese eddig a *közgazdasági képzési ág*, ezen belül pedig különösen az *alkalmazott közgazdaságtan* szak. Figyelembe véve az eddigiekben érvényesített kormányzati szakpreferenciák későbbi hallgatói preferenciákra gyakorolt hatásait, valamint a szakok közötti allokáció által kiváltott intézmények közötti arányeltolódások jellemző irányait, fontosnak érezzük a kormányzati szabályozás *normatív elveinek kidolgozását és eddigi gyakorlatának felülvizsgálatát*.

I. melléklet

A gazdasági képzési terület államilag finanszírozott képzési helyeire jelentkezők felvételi viszonyszáma és különféle határpontszámai **2006**-ban szakonként

	Elsőhelyes jelentkezők (1)	Felvettek száma (2)	Felvettek viszony- száma (2)/(1)	Határpont		
				legkisebb	legnagyobb	Felvettekkel súlyozott átlagos
Alkalmazott közgazdaságtan	326	140	0,43	116	139	130,2
Gazdaságelemzés	115	70	0,61	138	138	138,0
Közszolgálati	207	242	1,17	96	123	111,2
Közgazdasági alapszakok	648	452	0,70	96	139	121,2
Emberi erőforrások	434	425	0,98	84	132	108,6
Gazdálkodás és menedzsment	5554	2806	0,51	92	140	118,7
Kereskedelem és marketing	3161	1085	0,34	109	140	123,9
Nemzetközi gazdálkodás	1549	956	0,62	91	144	123,5
Pénzügy és számvitel	2380	1534	0,64	82	138	112,8
Turizmus és vendéglátás	5030	1289	0,26	120	141	128,8
Üzleti alapszakok	18108	8095	0,45	82	144	119,8
Gazdasági összes	18756	8547	0,46	82	144	119,9

II. melléklet

A gazdasági képzési területen BA-szakot indító intézmények nevei, azok rövidítései, székhelyük és fenntartási formájuk

Rövidítés	Név	Székhely	Fenntartó
ÁVF	Általános Vállalkozási Főiskola	Budapest	Nem
BCE	Budapesti Corvinus Egyetem	Budapest	állami
BGF ¹	Budapesti Gazdasági Főiskola	Budapest	állami
BKÜF ²	Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola	Budapest	alapítvány
BMGE ³	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Budapest	állami
BMF	Budapesti Műszaki Főiskola	Budapest	állami
DE	Debreceni Egyetem	Budapest	állami
DF	Dunaújvárosi Főiskola	Dunaújváros	állami
EJF	Eötvös József Főiskola	Baja	állami
EKF	Eszterházy Károly Főiskola	Eger	állami
GDF	Gábor Dénes Főiskola	Budapest	magán
HJF	Harsányi János Főiskola	Budapest	magán
HFF	Heller Farkas Főiskola	Budapest	alapítvány
KE	Kaposvári Egyetem	Kaposvár	Állami
KRF	Károly Róbert Főiskola	Gyöngyös	Állami
KJF	Kodolányi János Főiskola	Székesfehérvár ⁶	alapítvány
ME	Miskolci Egyetem	Miskolc	Állami
MÜTF	Modern Üzleti Tudományok Főiskolája	Tatabánya ⁷	alapítvány
NÜF	Nemzetközi Üzleti Főiskola	Budapest	magán
NYF	Nyíregyházi Főiskola	Nyíregyháza	állami
NYME	Nyugat-Magyarországi Egyetem	Sopron	állami
PE ⁴	Pannon Egyetem	Veszprém ⁸	állami
PTE ⁵	Pécsi Tudományegyetem	Pécs	állami
SZE	Széchenyi Egyetem	Győr	állami
SZTE	Szegedi Tudományegyetem	Szeged	állami
SZIE	Szent István Egyetem	Gödöllő	állami
SZF	Szolnoki Főiskola	Szolnok	állami
TSF	Tessedik Sámuel Főiskola	Szarvas ⁹ (Békéscsaba)	állami
TPF	Tomori Pál Főiskola	Kalocsa	KHT
ZSKF	Zsigmond Király Főiskola	Budapest	KHT

¹ BGF-SA, BGF-ZA: a Budapesti Gazdasági Főiskola (Pénzügyi és Számviteli Főiskolai Karának) kihelyezett tagozatai Salgótarjánban és Zalaegerszegen

² korábban Budapesti Kommunikációs Főiskola (BKF)

³ korábban Budapesti Műszaki Egyetem (BME)

⁴ korábban Veszprémi Egyetem (VE)

⁵ PTE-IGYFK: Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar (Szekszárd)

⁶ további képzési helyszínek (KJF): Budapest, Siófok

⁷ további képzési helyszín (MÜTF): Budapest

⁸ további képzési helyszínek (PE): Keszthely, Nagykanizsa

⁹ A TSF székhelye Szarvason van, de a Gazdasági Főiskolai Kar Békéscsabán található

III. melléklet

A közgazdasági képzési ágon 2007-ben BA-szakot indító intézmények szakindítási kérelmeivel kapcsolatos MAB akkreditációs határozatok szakonként bontva

Alkalmazott közgazdaságtan alapszak

2005/6/X/2/59. (Szakind) Bs239 BCE alkalmazott közgazdaságtan alapképzési szak indítása

A MAB az *alkalmazott közgazdaságtan* alapszak indítási engedélyének megadását a Budapesti Corvinus Egyetemen *támogatja*.

Indoklás:

A kérelemben bemutatott tanterv, tantárgyi program összhangban van az alapképzési szak kimeneti és képzési követelményeivel, és az intézményben megvannak az alapképzési szak indításához szükséges alapvető személyi és tárgyi feltételek.

2005/6/X/2/130. (Szakind) Bs280 BMGE alkalmazott közgazdaságtan alapképzési szak indítása

A MAB az *alkalmazott közgazdaságtan* alapszak indítási engedélyének megadását a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen *támogatja, ugyanakkor korrekciós javaslatokkal él, s kéri az intézményt, vizsgálja meg a jelzett javaslatokat és felvetett problémákat, és rövid időn belül (lehetőleg a szakindítás előtt) gondoskodik a hiányosságok megszüntetéséről, amit a soron következő értékelési eljárása során a MAB meg fog vizsgálni.*

Indoklás:

A kérelemben bemutatott tanterv, tantárgyi program összességében *eleget tesz az alapképzési szak kimeneti és képzési követelményeinek, és az intézményben alapvetően megvannak a szak indításához szükséges személyi és tárgyi feltételek.*

A tantervben *nem kellene, különösen nem az első félévben, a Marketing alapjai, a Menedzsment alapjai kötelező tantárgyak. Hiányos a valószínűségi számítás és az operációkutatás oktatása, de a statisztika oktatása is hagy maga után kívánni valót. Az egyik bíráló részletezte a tantervre vonatkozó észrevételeket, amelyek megfontolását erősen javasoljuk. Az erre vonatkozó bírálatot az intézmény kapja meg.*

2005/6/X/2/131. (Szakind) Bs282 VE alkalmazott közgazdaságtan alapképzési szak indítása

A MAB az *alkalmazott közgazdaságtan* alapszak indítási engedélyének megadását a Veszprémi Egyetemen *támogatja, ugyanakkor korrekciós javaslatokkal él, s kéri az intézményt, vizsgálja meg a jelzett javaslatokat és felvetett problémákat, és rövid időn belül (lehetőleg a szakindítás előtt) gondoskodik a hiányosságok megszüntetéséről, amit a soron következő értékelési eljárása során a MAB meg fog vizsgálni.*

Indoklás:

A kérelemben bemutatott tanterv, tantárgyi program összességében *eleget tesz az alapképzési szak kimeneti és képzési követelményeinek, és az intézményben alapvetően megvannak a szak indításához szükséges személyi és tárgyi feltételek.*

A két tervezett szakirány (Közösségi gazdaságtan, ill. E-gazdaságtan) indítását *nem támogatjuk. Az első egy önálló közgazdasági (közszolgálati) szakba illő specializációt kíván szakirányként indítani. A másik szakirány, részben profilidegen, és túlságosan szűk területről építkezik, és nem megfelelőek a személyi háttér.*

Némi bizonytalanságra ad okot, hogy a vezető tanárok többsége a fővárosból ingázik, jelentős más irányú elkötelezettségek mellett, s nincs mögöttük megfelelő, pótlásukra alkalmas oktató.

A Matematika- és Számítástudományok Bizottságának megjegyzése: hiányzik a tantervből a lineáris algebra.

2005/6/X/2/132. (Szakind) Bs302 PTE alkalmazott közgazdaságtan alapképzési szak indítása

A MAB az *alkalmazott közgazdaságtan* alapszak indítási engedélyének megadását a Pécsi Tudományegyetemen *támogatja.*

Indoklás:

A kérelemben bemutatott tanterv, tantárgyi program összhangban van az alapképzési szak kimeneti és képzési követelményeivel, és az intézményben megvannak az alapképzési szak indításához szükséges alapvető személyi és tárgyi feltételek.

Gazdaságelemzés alapszak

2005/6/X/2/83. (Szakind) Bs240 BCE gazdaságelemzés alapképzési szak indítása

A MAB a *gazdaságelemzés* alapszak indítási engedélyének megadását a Budapesti Corvinus Egyetemen *támogatja.*

Indoklás:

A kérelemben bemutatott tanterv, tantárgyi program összhangban van az alapképzési szak kimeneti és képzési követelményeivel, és az intézményben megvannak az alapképzési szak indításához szükséges alapvető személyi és tárgyi feltételek.

Közszolgálati alapszak

2005/6/X/2/136. (Szakind) Bs161 SzIE közszolgálati alapképzési szak indítása

A MAB a **közszolgálati** alapszak indítási engedélyének megadását a Széchenyi István Egyetemen **támogatja**, beleértve a kérelemben szakirányként feltüntetett Település- és térségi menedzser szakirányon folyó képzést is, Területfejlesztés elnevezéssel. A Közcélú szervezetek kommunikációja szakirány indítását elegendő tantárgyi kompetencia hiányában nem támogatjuk.

Indoklás:

A kérelemben bemutatott tanterv, tantárgyi program összhangban van az alapképzési szak kimeneti és képzési követelményeivel, és az intézményben megvannak az alapképzési szak indításához az alapvető személyi és tárgyi feltételek.

2005/6/X/2/137. (Szakind) Bs238 BCE közszolgálati alapképzési szak indítása

A MAB a **közszolgálati** alapszak indítási engedélyének megadását a Budapesti Corvinus Egyetemen **támogatja**.

Indoklás:

A kérelemben bemutatott tanterv, tantárgyi program összhangban van az alapképzési szak kimeneti és képzési követelményeivel, és az intézményben megvannak az alapképzési szak indításához az alapvető személyi és tárgyi feltételek.

2005/6/X/2/138. (Szakind) Bs431 DE közszolgálati alapképzési szak indítása

A MAB a **közszolgálati** alapszak indítási engedélyének megadását a Debreceni Egyetemen **támogatja**, beleértve a kérelemben szakirányként feltüntetett Közmenedzser és Nemzetközi szervezetek szekértője szakirányokon folyó képzést is, Közintézményi gazdálkodás, ill. Nemzetközi szervezetek elnevezésekkel.

Indoklás:

A kérelemben bemutatott tanterv, tantárgyi program összhangban van az alapképzési szak kimeneti és képzési követelményeivel, és az intézményben megvannak az alapképzési szak indításához az alapvető személyi és tárgyi feltételek.

2005/6/X/2/93. (Szakind) Bs311 KRF közszolgálati alapképzési szak indítása

A MAB a **közszolgálati** alapszak indítási engedélyének megadását a Károly Róbert Főiskolán **támogatja**, – beleértve a kérelemben szakirányként feltüntetett Közigazgatási menedzser és Nonprofit menedzser szakirányokon folyó képzést is – de helyettük Közigazgatási gazdálkodás és Közintézményi gazdálkodás elnevezéseket javasol.

Indoklás:

A kérelemben bemutatott tanterv, tantárgyi program összességében eleget tesz az alapképzési szak kimeneti és képzési követelményeinek, és az intézményben összességében megvannak a szak indításához szükséges személyi és tárgyi feltételek.

Mejegyzés:

- a tárgyfelelősöknek a diszciplínával kapcsolatos kutató munkája esetenként nem elég érdemi és célirányos;
- a Nonprofit menedzser szakirányon hiányos a speciális jogi ismeretek oktatása.

A soron következő értékelési eljárás során a MAB külön meg fogja vizsgálni ezeket a kérdéseket.

2005/6/X/2/123. (Szakind) Bs142 BKF közszolgálati alapképzési szak indítása

A MAB a **közszolgálati** alapszak indítási engedélyének megadását a Budapesti Kommunikációs Főiskolán **nem támogatja**.

Indoklás:

- a szakindítás személyi feltételei hiányoznak: a beadvány által felsorolt 29 (valójában 30) oktatóból mindössze 9 fő áll ténylegesen a főiskola alkalmazásában;
- a gazdaságtani és módszertani alapismeretek 16 tantárgya közül 10 esetében vitatható a tárgyfelelős szakmai megfelelése;
- a tantárgyi kompetencia 7 törzstárgy esetében is megkérdőjelezhető, vagy nyilatkozat, ill. életrajz hiányában nem állapítható meg;
- az egyik szakirány (kommunikáció) vezetőjének szakmai megfelelése erősen kérdéses;
- a tanárok többségének nincs a közszolgálati képzéssel kapcsolatos kutató tevékenysége;

- számos tantárgy esetében részben elavult, ill. nem a magyar nyelven elérhető alapkérdéseket tüntetik fel;
- egyes tárgyak tematikái között jelentős átfedések vannak;
- a matematika alapozó tantárgy tanterve elfogadhatatlan;
- nem látjuk biztosítottak a mester-szakra való belépés feltételeinek való megfelelést;

2005/8/III/3/6. (Szakind) Bs715 (Bs142) BKF közszolgálati alapképzési szak indítása

A MAB a közszolgálati alapszak indítási engedélyének megadását a **Budapesti Kommunikációs Főiskolán támogatja.**

Indokolás:

Az Intézmény a MAB korábbi elutasító határozatában jelzett tantervi és személyi hiányosságok egy jelentős részét kiküszöbölte, felülvizsgálta a tantervet, új oktatókat vont be, és kérelme kellően közel került a képzési és kimeneti követelmények teljesítéséhez.

Az egyik szakértő a bírálatában azonban olyan kifogásokat tett, amelyek megnyugtató megválaszolása ill. korrigálása nélkül a kérelem a jelen formájában még nem teljes mértékben kielégítő, ezért a MAB feltétlenül szükségesnek tartja a kérelem további átdolgozását. Mivel azonban az Intézmény vélhetően rövid időn belül képes lesz kiküszöbölni a fennmaradt hiányosságokat, ezért célszerű megadni számára az esélyt ezek pótlására (és a szak 2006-os indítására). Az intézmény kapja meg a bírálatot.

2005/6/X/2/124. (Szakind) Bs155 ÁVF közszolgálati alapképzési szak indítása

A MAB a közszolgálati alapszak indítási engedélyének megadását az **Általános Vállalkozási Főiskolán nem támogatja.**

Indoklás:

- a szakmai törzstárgyknál nem teljesül a 40 százalékos tudományos minősítési arány;
- a 42 alapozó és szakmai törzstantárgy közül legalább 20 esetben vitatható a tárgyfelelős szakmai megfelelése;
- az egyik szakirány (non-profit) szociológus vezetőjének szakmai megfelelése erősen kérdéses;
- számos tantárgy esetében részben elavult, ill. nem a magyar nyelven elérhető alapkérdéseket tüntetik fel;
- egyes tárgyak tematikái között jelentős átfedések vannak;
- a matematika alapozó tárgy tanterve elfogadhatatlan;
- nem látjuk biztosítottak a mester-szakra való belépés feltételeinek való megfelelést;

A kérelem súlyos formai hibákat is tartalmaz (pl. a tanterv összeállítása, a teljes állásúak nyilatkozatának hiánya).

2005/8/III/3/7. (Szakind) Bs744 (Bs155) ÁVF közszolgálati alapképzési szak indítása

A MAB a közszolgálati alapszak indítási engedélyének megadását az **Általános Vállalkozási Főiskolán támogatja.**

Indokolás:

Az Intézmény a MAB korábbi elutasító határozatában jelzett tantervi és személyi hiányosságok egy jelentős részét kiküszöbölte, felülvizsgálta a tantervet, új oktatókat vont be, és kérelme kellően közel került a képzési és kimeneti követelmények teljesítéséhez.

Az egyik szakértő a bírálatában azonban olyan kifogásokat tett, amelyek megnyugtató megválaszolása ill. korrigálása nélkül a kérelem a jelen formájában még nem teljes mértékben kielégítő, ezért a MAB feltétlenül szükségesnek tartja a kérelem további átdolgozását. Mivel azonban az Intézmény vélhetően rövid időn belül képes lesz kiküszöbölni a fennmaradt hiányosságokat, ezért célszerű megadni számára az esélyt ezek pótlására (és a szak 2006-os indítására). Az intézmény kapja meg a bírálatot.

IV. melléklet
A nemzetközi összehasonlításhoz felhasznált külföldi statisztikai források

Egyesült Államok:

U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics, Digest of Educational Statistics

- 254-es táblázat: Bachelor's degrees conferred by degree-granting institutions, by discipline division
- 299-es táblázat: Degrees in economics, history, political science and government, and sociology conferred by degree-granting

Web: <http://nces.ed.gov/programs/digest/>

Egyesült Királyság:

Higher Education Statistics Agency Limited

- 2e táblázat: All HE students by level of study, mode of study, subject of study(#1), domicile and gender

Web:

http://www.hesa.ac.uk/index.php?option=com_datatables&Itemid=121&task=show_category&catdex=3

Németország:

Statistisches Bundesamt, Nichtmonetäre hochschulstatistische Kennzahlen, Fachserie 11 Reihe 4.3.1

- 16-os táblázat: Studienanfänger und Absolventen nach Studienfächern, Geschlecht und Durchschnittsalter

Web:

<https://www-ec.destatis.de/csp/shop/sfg/bpm.html.cms.cBroker.cls?cmspath=struktur,n0000.csp&treeid=21300>

V. melléklet

A külföldi országok felsőoktatási képzési nomenklatúrájából a hazai közgazdasági képzési ággal történő összevetésnél figyelembe vett képzési programok (USA, UK), ill. tárgyak (DE)

Egyesült Államok:

Discipline division

„Total”	254-es táblázat, 4. sor
„Business”	254-es táblázat, 9. sor
„Economics”	299-es táblázat, 2. oszlop

Egyesült Királyság:

Subject of study

„Business & administrative studies”	2e táblázat, 123. sor
„Economics”	2e táblázat, 108. sor
„Total - All subject areas”	2e táblázat, 204. sor

Németország:

A közgazdasági képzési ághoz tartónak tekintett vizsgatárgyak:³⁰

Volkswirtschaftslehre	16-os táblázat, 2581-2584. sorok
Wirtschaftsmathematik	16-os táblázat, 2802-2805. sorok
Wirtschaftswissenschaft, Anteil VWL ³¹	16-os táblázat, 2622-2625. sorok

Az üzleti képzési ághoz tartozónak tekintett vizsgatárgyak:

Arbeitslehre/Wirtschaftslehre	16-os táblázat, 2442-2445. sorok
Betriebswirtschaftslehre	16-os táblázat, 2461-2464. sorok
Europäische Wirtschaft	16-os táblázat, 2483-2486. sorok
Internationale BWL/Management	16-os táblázat, 2502-2505. sorok
Sportökonomie	16-os táblázat, 2521-2524. sorok
Touristik	16-os táblázat, 2543-2546. sorok
Verkehrsbetriebswirtschaft	16-os táblázat, 2562-2565. sorok
Wirtschaftswissenschaft, Anteil BWL	16-os táblázat, 2622-2625. sorok
Insgesamt	16-os táblázat, 5483-5486. sorok

³⁰ Németországban a Bologna-rendszerű képzés bevezetése előtt a hallgatók magas (pl. 12-16) kreditértékű tantárgyakat és nem feltétlenül eleve programokat vettek fel, és a kiadott diplomák is tartalmazták az összes tárgyat azok eredményével együtt. Ha a felvett és teljesített tárgyak struktúrája megfelelt bizonyos rögzített kritériumoknak, akkor a VWL, BWL megnevezés a diplomában is nevesítésre került (pl. Diplom Volkswirt).

³¹ A „Wirtschaftswissenschaften” néven szereplő tárgynál nem tudható pontosan, hogy közgazdasági vagy üzleti tárgyról van-e szó, ezért ezeket a felsorolásban szereplő többi tárgy arányában osztottuk fel a két képzési ág között.

VI. melléklet

Az állami finanszírozásba felvettek határpontszámai és az elsős helyes jelentkezőkhöz viszonyított arányai a gazdasági alapképzési szakokon **2006**-ban

Szak megnevezése	minimális határpont		súlyozott határpont		felvettek aránya	
	állami	nem-állami	állami	nem-állami	állami	nem-állami
Alkalmazott közgazdaságtan	116		130,2		0,43	
Gazdaságelemzés	138		138,0		0,61	
Közszolgálati	96	115	109,9	116,6	1,48	0,61
Közgazdasági alapszakok	96	115	121,7	116,6	0,71	0,61
Emberi erőforrások	84	127				
Gazdálkodás és menedzsment	92	100	108,1	127,0	1,01	0,46
Kereskedelem és marketing	109	125	117,9	125,0	0,55	0,34
Nemzetközi gazdálkodás	104	91	123,8	125,0	0,34	0,34
Pénzügy és számvitel	82	122	126,7	104,7	0,56	1,79
Turizmus és vendéglátás	120	128	112,7	121,0	0,64	0,75
Üzleti alapszakok	82	91	128,5	130,1	0,27	0,20
Gazdasági összes	82	91	119,5	122,5	0,47	0,32

VII. melléklet

Szak/intézmény szintű elsőhelyes jelentkező és felvett létszámok 2006-ban és 2007-ben, illetve határpontok 2006-ban az államilag finanszírozott képzőhelyeken.

Intézmény	Szak	Képzési forma	Elsőhelyes jelentkező 2006	Felvettek száma	határpont	Elsőhelyes jelentkező 2007
ÁVF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	396	110	129	237
ÁVF	gazdálkodási és menedzsment	ALA	408	49	129	312
ÁVF	közszolgálati	AEA	69	37	115	24
BCE	nemzetközi gazdálkodás	ANA	561	81	144	460
BCE	turizmus és vendéglátás	ANA	278	34	141	412
BCE	gazdálkodási és menedzsment	ANA	573	144	140	471
BCE	kereskedelem és marketing	ANA	235	57	140	280
BCE	pénzügy és számvitel	ANA	307	132	138	309
BCE	közszolgálati	ANA	21	35	122	86
BCE	gazdaságelemzés	ANA	115	70	138	78
BCE	alkalmazott közgazdaságtan	ANA	193	52	139	207
BDF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	44	47	107	106
BGF	kereskedelem és marketing	ANA	725	183	134	420
BGF (angol)	nemzetközi gazdálkodás	ANA	83	45	135	92
BGF (francia)	nemzetközi gazdálkodás	ANA	37	28	131	40
BGF (magyar)	nemzetközi gazdálkodás	ANA	484	316	134	307
BGF	üzleti szakoktató	ALA	86	25	101	62
BGF	üzleti szakoktató	ANA	22	27	91	48
BGF (angol)	turizmus és vendéglátás	ANA	141	75	133	202
BGF (Angol)	kereskedelem és marketing	ANA	61	45	130	53
BGF (magyar)	turizmus és vendéglátás	ANA	1341	206	138	1090
BGF (Német)	kereskedelem és marketing	ANA	47	50	123	26
BGF (német)	turizmus és vendéglátás	ANA	47	50	123	75
BGF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	340	217	128	339
BGF	Emberi erőforrások	ANA	82	64	127	123
BGF	pénzügy és számvitel	ANA	627	355	126	550
BGF- SA	gazdálkodási és menedzsment	ANA	35	30	102	38
BGF- SA	pénzügy és számvitel	ANA	72	158	82	57
BGF- ZA	gazdálkodási és menedzsment	ANA	83	80	109	83
BGF- ZA	pénzügy és számvitel	ANA	155	222	97	159
BKÜF	nemzetközi gazdálkodás	ANA	28	14	132	33
BKÜF	gazdálkodási és	ANA	34	18	127	86

	menedzsment					
BKÜF	közszolgálati	ANA	6	9	123	18
BMGE	gazdálkodási és menedzsment	ANA	269	83	139	148
BMGE	alkalmazott közgazdaságtan	ANA	40	20	138	42
BMF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	126	141	122	171
DE	pénzügy és számvitel	ANA	156	48	124	115
DE	gazdálkodási és menedzsment	ANA	359	119	129	279
DE	közszolgálati	ANA	35	50	119	42
DF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	144	153	107	201
EJF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	45	61	99	51
EKF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	143	112	115	89
EKF	gazdálkodási és menedzsment	ALA	60	29	111	57
EKF	Emberi erőforrások	ALA	43	28	110	39
EKF	Emberi erőforrások	ANA	46	45	109	58
HFF	turizmus és vendéglátás	ANA	470	45	136	355
HFF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	63	28	128	55
HJF	turizmus és vendéglátás	ANA	102	18	135	132
HJF	turizmus és vendéglátás	ALA	92	26	129	172
HJF	gazdálkodási és menedzsment	ALA	86	16	128	57
HJF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	30	31	123	38
KE	pénzügy és számvitel	ANA	43	70	96	115
KJF ¹	turizmus és vendéglátás	ANA	544	155	128	488
KJF ²	gazdálkodási és menedzsment	ANA	60	24	124	63
KRF	turizmus és vendéglátás	ANA	300	186	121	356
KRF	turizmus és vendéglátás	ALA	172	66	121	154
KRF	pénzügy és számvitel	ALA	145	47	115	90
KRF	kereskedelem és marketing	ANA	114	63	113	119
KRF	kereskedelem és marketing	ALA	155	84	109	97
KRF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	140	169	107	127
KRF	gazdálkodási és menedzsment	ALA	130	146	107	105
KRF	pénzügy és számvitel	ANA	72	86	107	91
KRF	Emberi erőforrások	ANA	42	87	100	70
KRF	közszolgálati	ANA	23	40	97	39
KRF	közszolgálati	ALA	27	29	96	32
KRF	Emberi erőforrások	ALA	56	97	84	86
ME	nemzetközi gazdálkodás	ANA	51	47	123	85

ME	gazdálkodási és menedzsment	ANA	114	51	122	126
ME	kereskedelem és marketing	ANA	183	46	122	132
ME	pénzügy és számvitel	ANA	107	47	121	73
MÜTF ³	kereskedelem és marketing	ANA	278	95	125	117
MÜTF ⁴	gazdálkodási és menedzsment	ANA	98	97	119	100
MÜTF ⁵	nemzetközi gazdálkodás	ANA	34	97	100	82
NYF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	290	113	117	238
NYF	gazdálkodási és menedzsment	ALA	285	101	112	208
NYF	gazdálkodási és menedzsment	AEA	15	20	92	29
NYME	turizmus és vendéglátás	ANA	223	52	129	226
NYME	turizmus és vendéglátás	ALA	94	55	120	86
NYME	kereskedelem és marketing	ANA	96	46	120	69
NYME	kereskedelem és marketing	ALA	38	14	117	31
NYME	gazdálkodási és menedzsment	ALA	59	23	116	23
NYME	nemzetközi gazdálkodás	ANA	25	46	116	37
NYME	nemzetközi gazdálkodás	ALA	22	14	114	15
NYME	gazdálkodási és menedzsment	ANA	80	78	113	91
PTE-IGYFK	turizmus és vendéglátás	ANA	125	37	124	84
PTE	gazdálkodási és menedzsment	ANA	172	56	129	143
PTE	kereskedelem és marketing	ANA	183	57	127	207
PTE	pénzügy és számvitel	ANA	129	59	124	146
PTE	alkalmazott közgazdaságtan	ANA	57	29	128	46
SZE	közszolgálati	ANA	26	42	111	60
SZE	kereskedelem és marketing	ANA	205	42	129	110
SZE	gazdálkodási és menedzsment	ANA	237	115	124	188
SZF	turizmus és vendéglátás	ANA	347	135	126	289
SZF	kereskedelem és marketing	ANA	246	135	118	172
SZF	kereskedelem és marketing	ALA	244	79	115	159
SZF	pénzügy és számvitel	ANA	98	58	115	103
SZF	nemzetközi gazdálkodás	ANA	85	105	114	63
SZF	nemzetközi gazdálkodás	ALA	63	87	104	48
SZIE	gazdálkodási és	ANA	133	46	128	90

	menedzsment					
SZIE	kereskedelem és marketing	ANA	119	52	125	115
SZIE	gazdálkodási és menedzsment	ANA	41	18	126	46
SZIE	Emberi erőforrások	ANA	46	19	124	47
SZTE	gazdálkodási és menedzsment	ANA	198	41	133	188
SZTE	kereskedelem és marketing	ANA	232	37	132	173
SZTE	pénzügy és számvitel	ANA	165	37	131	132
TPF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	26	34	100	33
TPF	nemzetközi gazdálkodás	ANA	8	15	91	6
TSF	pénzügy és számvitel	ALA	97	54	112	56
TSF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	77	90	107	60
TSF	pénzügy és számvitel	ANA	85	96	103	59
TSF	gazdálkodási és menedzsment	ALA	52	54	100	36
PE	Emberi erőforrások	ANA	56	38	123	63
PE	turizmus és vendéglátás	ANA	573	127	132	415
PE	turizmus és vendéglátás	ALA	181	34	128	135
PE	nemzetközi gazdálkodás	ANA	61	49	126	59
PE	gazdálkodási és menedzsment	ANA	89	52	124	109
PE	pénzügy és számvitel	ANA	106	53	120	87
PE	alkalmazott közgazdaságtan	ANA	36	39	116	49
ZSKF	nemzetközi gazdálkodás	ANA	7	12	128	25
ZSKF	Emberi erőforrások	ANA	24	11	127	18
ZSKF	gazdálkodási és menedzsment	ANA	20	10	126	22
ZSKF	pénzügy és számvitel	ANA	16	12	121	48

¹ A KJF *Turizmus és vendéglátás* ANA szaka 2007-ben a székhely (Székesfehérvár) mellett további két képzési helyen, Budapesten és Siófokon is elindult. Ezek adatai 2007-re együtt szerepelnek a táblázatban, mert 2006-ban csak a székhelyen zajlott ugyanez a képzés.

² A KJF *Gazdálkodási és menedzsment* ANA szaka 2007-ben a székhely (Székesfehérvár) mellett Budapesten is elindult. Ezek adatai 2007-re együtt szerepelnek a táblázatban, mert 2006-ban csak a székhelyen zajlott ugyanez a képzés.

³ Az MÜTF *Kereskedelem és marketing* szaka 2007-ben a székhely (Tatabánya) mellett Budapesten is elindult. Ezek adatai 2007-re együtt szerepelnek a táblázatban, mert 2006-ban csak a székhelyen zajlott ugyanez a képzés.

⁴ Az MÜTF *Gazdálkodási és menedzsment* szaka 2007-ben a székhely (Tatabánya) mellett Budapesten is elindult. Ezek adatai 2007-re együtt szerepelnek a táblázatban, mert 2006-ban csak a székhelyen zajlott ugyanez a képzés.

⁵ Az MÜTF *Nemzetközi gazdálkodás* szaka 2007-ben a székhely (Tatabánya) helyett Budapesten indult el. Ezek adatai a táblázatnak ugyanazon sorában szerepelnek, mert 2006-ban ugyanez a képzés a székhelyen zajlott.

VIII. melléklet

Az állami finanszírozású képzőhelyekre első helyen jelentkezők száma 2007/2006-os növekedésének becslése a 2006-os felvételi határpontok és a felvett/elsőhelyes jelentkező viszonyszám alapján a súlyozott átlagosnál magasabb, illetve alacsonyabb határpontszámokra.

$$y_{i,t+1} = \alpha + \beta_1 \cdot x_{1,i,t} + \beta_2 \cdot x_{2,i,t} + \varepsilon_{i,t+1}$$

	Összes képzőhely	Határpont>átlag	Határpont<átlag
N	122	73	49
α	-1,92	-1,34	0,64
$\sigma(\alpha)$	0,65	1,36	1,05
$p(\alpha)$	0,004	0,33	0,54
β_1	0,96	1,49	0,58
$\sigma(\beta_1)$	0,12	0,18	0,15
$p(\beta_1)$	0,000	0,000	0,000
β_2	0,019	0,013	-0,001
$\sigma(\beta_2)$	0,005	0,010	0,009
$p(\beta_2)$	0,000	0,199	0,882
R^2	0,36	0,51	0,36

IX. melléklet

Tudományterület (képzési terület) szintű összes elsős helyes jelentkező és állami finanszírozásba felvett létszámok 2001 és 2007 között.

Képzési terület	év	Elsős helyes jelentkező	Állami finanszírozásba felvett
Agrár	2001	9254	3861
	2002	10952	4190
	2003	7977	3314
	2004	8242	3642
	2005	5717	3526
	2006	5962	3280
	2007	4693	2106
Bölcsészettudományi	2001	22357	6758
	2002	23741	6790
	2003	25848	6847
	2004	26682	7598
	2005	23975	7097
	2006	18326	6409
	2007	13748	4889
Gazdaságtudományok	2001	38938	8436
	2002	40626	9237
	2003	38801	9997
	2004	37944	9525
	2005	32296	9216
	2006	26734	8883
	2007	23623	6108
Informatika	2001	10994	3980
	2002	11059	4450
	2003	9216	4558
	2004	7015	4190
	2005	7970	4943
	2006	7068	4770
	2007	6358	4611
Jogi és igazgatási	2001	13445	2029
	2002	14231	2190
	2003	15768	2364
	2004	14657	2463
	2005	14064	2207
	2006	10633	2243
	2007	7818	2013
Műszaki	2001	13705	8873
	2002	16116	9049
	2003	16366	8661
	2004	18991	9142
	2005	16190	8900
	2006	13521	9118
	2007	14278	9414

Orvos és egészségtudományi	2001	4965	2379
	2002	4891	2448
	2003	4950	2599
	2004	7102	3178
	2005	7418	3445
	2006	7643	3528
	2007	6298	3502
Pedagógus	2001	5937	3553
	2002	7337	3793
	2003	7559	3603
	2004	7750	3670
	2005	6758	3965
	2006	6664	3384
	2007	4362	2005
Sporttudomány	2001	2346	651
	2002	2743	761
	2003	3623	800
	2004	4135	768
	2005	3639	733
	2006	4241	805
	2007	3319	503
Társadalomtudományi	2001	10568	3332
	2002	12830	3748
	2003	13567	4146
	2004	14386	4533
	2005	14265	4943
	2006	13772	4281
	2007	9647	3217
Természettudomány	2001	4143	2904
	2002	4869	3197
	2003	4915	3133
	2004	5319	3506
	2005	5142	3679
	2006	4792	3911
	2007	4015	3838

**A Közgazdasági- és Regionális Tudományok Intézete eddig megjelent
műhelytanulmányai**

1. **Varga Attila:** From the geography of innovation to development policy analysis: The GMR-approach (2007/1)
2. **Bessenyei István:** Növekedési pólusok a térben és a társadalomban (2007/2)
3. **Darvas Zsolt - Schepp Zoltán:** Kelet-közép-európai devizaárfolyamok előrejelzése határidős árfolyamok segítségével (2007/3)
4. **Varga Attila:** GMR-Hungary: A Complex Macro-Regional Model for the Analysis of Development Policy Impacts on the Hungarian Economy (2007/4)
5. **Reiff Ádám - Zsibók Zsuzsanna:** Az infláció és az árazási magatartás regionális jellemzői Magyarországon, mikroszintű adatok alapján (2008/1)
6. **Varga Attila - Parag Andrea:** Egyetemi tudástranszfer és a nemzetközi kutatási hálózatok szerkezete (2008/2)